

OPERA SNG V LJUBLJANI

NIKOLAJ RIMSKI-KORSAKOV

ZLATI PETELIN

GLEDALIŠKI LIST štev. 6 – 1961-62

Dirigent:
Bogo Leskovic,
Demetrij Zebre

Režiser:
Hinko Leskovšek

Režiser-asistent:
Drago Fišer

Scenograf:
akad. slikar
Maks Kavčič

Kostumograf:
Mija Jarčeva

Vodja zbor:
Jože Hanc

Koreograf:
dr. Henrik
Neubauer

Korepetitor:
Dana Hubadova

Inspicient:
Milko Skabar

Scenopetalec:
Bogdan Švajger

Zdelava kostumov:
gledališke krojač-
nice pod vodstvom
Eli Rističeve in
Staneta Tančka

Odrski mojster:
Celestin Sanein

Razsvetljava:
Vinko Dvoršak,
Roman Heybal

Lasulje in maske:
Tončka Uderma-
nova, Janez Mirtič

PRVA UPRIZORITEV V JUGOSLAVIJI

NIKOLAJ RIMSKI-KORSAKOV

ZLATI PETELIN

Pravljicična opera v treh dejanjih. Tekst po Puškinu
napisal V. Bjelski. Prevedel Mitja Šarabon

Car Dodon	Ladko Korošec
Carjevič Gvidon	Drago Čuden
Carjevič Afron	Marcel Ostaševski
General Polkan	Zdravko Kovač, Friderik Lupša
Amelfa, gospodarica	Bogdana Stritarjeva
Astrolog	Janez Lipušček
Cárlca iz Semahe	Sonja Hočevanjeva, Nada Vidmarjeva
Zlati petelin	Maruša Patikova

Ljudstvo, bojarji, bojarke, vojaki, oklopniki: operni
zbor.

Sužnji in zamorci, oklopniki, starci: baletni ansambel.

DIALOG OB UPRIZORITVI OPERE »ZLATI PETELIN«

(Pogovor z režiserjem Hinkom Leskovškom)

Prva uprizoritev Rimskega-Korsakova opere »Zlati petelin« bo za slovensko kulturno javnost nedvomno pomemben dogodek, saj bo to prva izvedba v naši operi!

Da, a ne samo prva izvedba pri nas, temveč tudi prva izvedba v Jugoslaviji!

Slišali smo, da je ljubljanska Opera nameravala uprizoriti to opero že pred vojno?

Da, to je resnica. Iz klavirskega izvlečka, ki je ohranjen v arhivu naše Opere, je razvidno, da je delo bilo celo prevedeno. Prevod je oskrbel naš skladatelj Škerjanc, in kot mi je povedal naš tenorist Gostič, so delo tudi že študirali. Iz zasedbe, ki je označena v omenjenem klavirskem izvlečku, je razvidno, da je bila vloga kraljice Šemahe namenjena sopranistki Lovšetovi, v vlogi astrologa pa je bil zaseden Josip Gostič. Zakaj ni prišlo do izvedbe tega dela, pa mi ni znano.

Kaj vas je privedlo k odločitvi, da ste se lotili tega, pri nas in tudi drugje tako malo poznane dela?

Ce sem odkrit, moram priznati, da me je poleg vsebinske pestrosti ter izredno fino oblikovane in v pravljico obleko odeje ironije navdušilo posebno to, da imamo za glavno vlogo carja Dodona tako izrednega in dragocenega protagonista, kot je Ladko Korošec.

Po vsebini sodeč ima to delo neke sličnosti s Prokofjeva opero »Zaljubljen v tri oranže«, v kateri je Korošec kreiral kralja Treffa?

Mislím, da je sličnost z »Oranžami« samo navidezna. Res so tudi v tej operi osebe, kot car Dodon ali Astrolog, ki v nekem smislu spominjajo na kralja Treffa ali na Maga Čelija. Figura kralja Dodona pa je nekaj povsem drugega, ne glede na to, da v operi »Zlati petelin« ne gre za izrazito groteskno opero, temveč za delo, ki se kljub rahlemu navdihu ironije in satire izraža v najbolj pestrih barvah pravljicne poezije.

Kako je z uprizoritvijo te opere drugje v svetu?

»Zlati petelin« je za zdaj le redkeje izvajana opera, pač pa si druga dela Rimskega-Korsakova z neverjetno naglico ponovno utirajo pot na evropske in izvenevropske odre, tako da skoraj lahko govorimo o neki renesansi uprizarjanja oper tega skladatelja. Mnogo je teh izvedb v Ameriki, v Evropi pa je v zadnjem času največ izvedb na nemških odrih. Prodorni uspeh dveh nedavnih uprizoritev, namreč »Sneguročke« v Münchenu in »Božične noči« v Wiesbadnu samo potrjujeta dejstvo, da so opere Rimskega-Korsakova velika obogatitev vsakega opernega repertoarja in da so njegove opere že postale sestavni del in potrebni člen

v prikazu splošne operne kulture. In če je danes čas, ko izkopavamo razna pozabljena dela drugih znamenitih skladateljev kot so Monteverdi, Rossini in Verdi, potem ima opera Rimskega-Korsakova še bolj trdno mesto v vsakem repertoarju, ne glede na to, da je ta tvorba živa še danes.

Kako je z izvedbami skladateljevih oper na drugih jugoslovanskih odrih?

Moram reči, da je danes pri nas skoraj neka stagnacija, kar se tiče uprizarjanja del Rimskega-Korsakova — in razen uprizo-

Režiser Hinko Leskovšek pri aranžirki. (Rimski - Korsakov: »Zlati petelin«)

ritev »Sneguročke« v Beogradu in Mariboru ter »Carske neveste« v Sarajevu v zadnjih desetletjih ni bilo ničesar. Pač pa ima za popularizacijo opere Korsakova nedvomne zasluge Opera v Zagrebu, ki je pred vojno v odličnih režijskih postavitvah pokojnega mojstra Branka Gavella uprizorila nešteto del, med njimi najbolj uspele »Sadko« in »Povest o nevidnem mestu Kitežu«.

Kaj mislite o izvedbi drugih oper Rimskega-Korsakova?

Ta skladatelj ima celo vrsto odličnih oper, ki bi jih bilo treba oživeti. Tako očarljivo, po Puškinu komponirano pravljico o »Carju Saltanu«, potem s tipično gogoljevskim nastrojenjem ustvarjeno opero »Božična noč« — poleg pomembne »Pskovičanke« z odličnim likom carja Ivana Groznega, ki ga je oveko-

večil že Saljapin, ter izredno živopisna podoba ruskega Orfeja, ljudskega pevca Sadka, in ne nazadnje monumentalni ep o »Nevidnem mestu Kitežu«.

Iz navedenega je razumljivo, da gre pri omenjenih operah večinoma za pravljичne motive, ki so jih ustvarili deloma ruski pesniki, delno pa narodno izročilo.

Res je, da lahko Korsakova označimo za skladatelja ruske pravljice, čeprav je v svojih operah večkrat obdelal tudi zgodovinsko tematiko.

Korepetitor Jana Hubadova pri odrski vaji za »Zlatega petelina«

Nehote se nam vsiljuje vprašanje pomembnosti skladateljevega opusa, posebno če ga primerjamo z mojstrom ruske opere, Musorgskim.

Primerjava je dokaj težka, posebno zato, ker je — ne glede na visoko umetniško vrednost opere Musorgskega — slednji mnogo bolj znan in tudi popularen. Če bi hoteli objektivno opredeliti ustvarjalne silnice obeh mojstrov, bi morali sicer priznati, da po svoji prvobitnosti in genialnih pobliskih R. Korsakov ni prodril v svet tistega globoko doživetega in tragičnega nasprotja dvojnosti človeške nature, s katero se je Musorgski boril vse življenje in ki se odraža skoraj v vseh njegovih delih od ciklusa pesmi »Brez sonca« ali v »Pesmih in plesih smrti«, pa do velikih opernih

fragmentov in vizij, ki jih lahko v njihovi fragmentarnosti primerjamo samo še z vizijami Dostojevskega. Zaradi tega pa ne bi bi mogli reči, da je opus Rimskega-Korsakova za evropsko glasbeno kulturo manj pomemben, posebno če vemo, da je bil ravno Korsakov tisti, ki je genialnemu torzu Musorgskega pripravil pot v svet.

Posebno v današnjem času se mnogo piše o tem, da je Korsakov pri obdelavah in predelavah ravnal zelo samovoljno in večkrat tudi proti avtorjevim intencijam?

Res je, da v našem času, ko so nam na razpolago že originalni zapisi celotnih oper Musorgskega, večkrat raje segamo po nepotvorjenem originalu kot pa po redakcijah Korsakova, kljub temu, da je Musorgski v svojih originalnih zapisih večkrat v izrazu skromnejši in enostavnejši, da ne rečem celo primitiven. Res je, da je Korsakov s svojo uglačenostjo in natančnostjo večkrat škodil elementarnemu izražanju svojega sovrstnika, toda to ne more zmanjšati njegove pomembnosti kot vnetega pobudnika vse glasbene ustvarjalnosti niti kot velikega ustvarjalca ruske opere. Če bi hoteli v velikih obrisih karakterizirati ustvarjalni proces obeh mojstrov, potem bi rekli, da je ustvarjanje Musorgskega podobno procesu bruhačočega vulkana, procesu elementarnih duševnih pretresov, procesu najelementarnejšega ustvarjalnega nagona, ki ni mogel sprejeti kakršnih koli omejitev estetizirajočega oblikovanja. Njegova operna glasba je rezultat genialnega pobliska, genialnega koncepta, ideje, ki je bila porojena iz nasprotij globoko razklane in razrvane tragične nature. Na drugi strani pa je ustvarjanje Rimskega-Korsakova ustvarjanje duha in temperamenta, ki je na površju umirjen in urejen, v bistvu pa izredno tenkočutna in dinamična natura, ki je vajena prislunhati najbolj skritim odtenkom človekovega čustvovanja.

Iz tega sledi, da je bil Rimski-Korsakov v svojem ustvarjanju daleč od glasbenega naturalizma Musorgskega?

Kljub temu, da se je v glasbeni zgodovini utrdil pojem naturalizma, če govorimo o Musorgskem, sem mnenja, da oznaka naturalizem v nobenem oziru ne karakterizira ustvarjanja Musorgskega v celoti. Res pa je, da je bil Rimski-Korsakov v svojem ustvarjanju izraziti poet in daleč vstran od vsakega naturalizma. To je tudi razlog, zakaj se je Korsakov tako rad zatekal v svet pravljice in fantazije. Svet pravljice je tudi svet občutljive in tenkočutne človeške nature, svet, ki nam sinhrono zrcali vso krasoto in harmonijo prirode in ljudi, ki žive v njej, svet dobrega in zla skozi prizmo poezije. Tej poeziji je Rimski-Korsakov podredil svoj ustvarjalni temperament in mojstrstvo, podredil ga je ritmu in stihom te poezije, podredil ga je ritmu in duhu ljudske poezije. Če bi hoteli ustvarjanje obeh mojstrov oziroma način tega ustvarjanja dopolniti z vzorom iz slikarstva, potem bi lahko rekli, da je Musorgski mojster velikih platen olja, Korsakov pa mojster akvarela.

Je bil Korsakov v svojih prvih delih pod vplivom Musorgskega, ali je takoj ubral svojstveno ustvarjalno pot?

Rimski-Korsakov je bil glasbenik-intelektualec in je bil zelo podvržen silnicam elementarnih ustvarjalnih natur. Zato je v prvih operah, posebno v »Pskovičanki«¹ rahlo zaznaven vpliv

Musorgskega, in mislim, da ne bo pretirano, če rečem, da se je Korsakov tudi pozneje, ko je že našel svoj lastni glasbeni izraz, spet približal Musorgskemu, posebno v svoji operi »Kitež«. Skoraj lahko trdimo, da brez Musorgskega »Hovanščine« ne bi bilo »Povesti o nevidnem mestu Kitežu«.

Rimski-Korsakov se je v svojem ustvarjanju rad obračal k tematiki orienta in mislim, da se to odraža tudi v njegovi glasbi!

Mislim, da njegova posebna privrženost orientalnemu poteka iz istih izvorov, kot smo jih omenili že preje. Saj je ravno orient v svoji pravljični pestrosti najbujnejši vrt fantazije. Seveda ne smemo tu pozabiti na neizčrpne vrelce muzikalne tematike, ki jih je Korsakov dobro proučil. Kljub temu pa ne bi mogli reči, da je vsa tako imenovana orientalska glasbena motiva zgolj citat, oziroma v nekem smislu suha obdelava osnovnega motiva. Rimski-Korsakov je ustvaril svojo glasbeno govorico s presenetljivim orientalskim navdihom, če je ta seveda potreben, in mislim, da v tem pogledu lahko govorimo o nekakšnem prav posebnem muzikalnem razpoloženju, ki ga je skladatelj vnesel v delo, nikakor pa ne o kakršnikoli naturalistični imitaciji.

Da se povrnemo k predmetu današnjega razgovora, k »Zlatemu petelinu«. Je to resnično najboljše delo Korsakova?

»Zlati petelin« je produkt najzrelejše ustvarjalne epohe, saj je to njegovo poslednje delo, čigar uprizoritve skladatelj ni več dočakal.

Maks Kavčič: Scenski osnutek za I. dejanje »Zlatega petelina«

Je »Zlati petelin« tista vrsta opernih pravljič, ki jih je Korsakov ustvaril že s »Sneguročko«?

»Zlati petelin« je že v Puškinovem pravljičnem epu nekaj več kot pravljič, in to v smislu nekega posebnega ironičnega, včasih celo sarkastičnega elementa. V tem smislu lahko tudi pri Korsakovu govorimo o nekaki zvrsti pravljično-satirične opere, o zvrsti, ki jo je Korsakov nakazal že v enem izmed mlajših del, v svoji operi »Božična noč«, ki jo je napisal po Gogoljevi ukrajinski pravlji. Tako je »Zlati petelin« satirično pravljična opera, satira pa je naperjena proti staremu, slabotnemu carju ter njegovi vladavini.

Je Puškin imel v mislih nekega vladarja, ko je pisal to pravljičo?

To je žal do danes nepojasnjeno. Nihče ne ve, koga je imel Puškin v mislih, ko je ustvaril figuro carja Dodona. Da je bila satira zaznavna, pa izpričuje dejstvo, da je ob izidu te pesnitve postala pozorna tudi cesarska cenzura in je moral Puškin črtati celo zadnja dva verza, ki se glasita:

»Pravljič sicer je laž,
vendar nauk v nji imaš!«

Kakšna je predelava Puškinove pravljičice za opero?

Libreto opere se tesno oklepa osnovnega motiva pravljičice. Seveda je bilo potrebno podrobneje obdelati nekatere karakterje, ki so v Puškinovi pravljičici le omenjeni, kot n. pr. lika obeh princev, ki se ubijeta v boju za lepo kraljico Šemaho.

In dogajanje v operi?

Korsakov je opero razdelil v tri dejanja, od katerih vsako pokaže tipičen ambient dogajanja in obenem v izredno plastični, ritmično in melodično dobro kontrastirani tematiki pokaže spor dveh svetov. Na eni strani do skrajnih meja primitivno in po-neumnjeno carstvo kralja Dodona, na drugi strani uglaženost in nekako odmaknjeno, skoraj pravljično vzvišenost Šemahinega carstva, v tretjem dejanju pa konflikt in maščevanje nad Dodonovo nemoralno.

* * *

Vsebina 1. dejanja:

Pred bogato poslikanim svilenim zastorom se pojavi stari astrolog, ki bo iz davnine priklical in obudil zgodbo, ki jo bomo gledali.

Zastor se dvigne! Na terasi kraljeve palače, od koder se vidijo hišice kraljeve metropole, zaseda duma. Posvetovanje vodi sam presvitli car Dodon, ki nejevoljno stresa z glavo, ker je pač treba spet vladati, in to je za vladarja vendar najmanj prijeten posel. Njemu ob strani sedita princa, ki sta izrezana sinova svojega očeta. Ona dva namreč prav tako nista navdušena za vladanje. Obkrožajo jih bojarji in ministri kraljestva, onemogli starčki in drugi stremuhi, ki so si lahko kupili to čast. Časi so težki. Dodonovo carstvo ogroža sovražnik. Treba je hitro najti rešitev, a kdo jo ve? Nekdaj je bil Dodon baje hraber vojščak, toda na stara leta rajši sedi v hladni senci ali pa se valja po

mehkih pernicah. Nihče ne ve, kako ugnati sovražnika. Najprej govori starejši sin Gvidon. Njegov predlog je, da je treba najprej jesti in piti, potlej pa se je šele mogoče bojevati. Predlog je seveda viharo sprejet, kajti to so za vse bojarje in ministre kaj prijetne dolžnosti. Edini, ki nasprotuje, je stari general Polkan kot vojni minister. On se hoče boriti. Toda ne osebno, ampak drugi naj bi šli v boj. Predlog je odbit in besedo ima mlečnozobi princ Afron. On predlaga, da naj razpuste vojsko in se zbero šele takrat, ko bo sovražnik spet pred vrati. General Polkan ostro

Mija Jarčeva:
Osnutek kostuma
za carja Dodona
(»Zlati petelin«)

protestira. Toda svoje besede mora plačati z bunkami. Vsi se namreč tako razburijo, da navale na Polkana in ga pošteno premikastijo. Se ubili bi reveža, da ni sam car pozval k slogi. Ker še vedno ne vedo rešitve, se car obrne k bojarjem, naj povedo svoje mnenje. Eni predlagajo, naj bi ugotovili usodo iz fižola, drugi predlagajo, naj bi prerokovali iz smetišča. Brbljavi prepir prekine astrolog, ki je pripravljen pomagati carju iz zagate s tem, da mu ponudi v dar dragocenega petelinčka, ki ga bo vedno opožarjal na nevarnost. Za protiuslugo pa zahteva, da mu dá car vse, kar bo želel. Kralj in bojarji so tega darila zelo veseli, ker bodo lahko odslej brez skrbi spali in se predali užitkom. Kralj razpusti svoj parlament ter se pripravlja k počitku. V tem trenutku oživi tudi panorama mesta, na oknih se pojavijo zaspani obrazi meščanov in carjevih podanikov, ki nemo strme v krila tega čuvarja na strehi. Vsi so zelo podobni svojemu carju. Kajti z njim vred so zaspani, z njim vred se v spanju obrnejo, z njim

vstajajo, z njim se vesele in so jezni, skratka, v vsem so ogledalo njegovega bistva. Tako zaspi s kraljem vse mesto, le carjeva komornica Amelja marljivo lovi nadležne muhe, a naposled zaspi še sama. A veselje je kratko. Petelin na strehi zakikirika, ker se bliža sovražnik. Na hišah se odpirajo okna, meščani pa se plasno ozirajo na petelina. Polkan zbudi kralja. Takoj je treba poslati proti sovražniku čete. Kralj pošlje v boj svoja sinova, ki se le nerada ločita od svojih ljubic in nejevoljno odkorakata v boj.

Z njima gre tudi malo navdušena mladina. Car se spet spravi k počitku in v sanjah se mu prikaže zapeljiva podoba lastnih neutešenih želja, prelepa kraljica Semaha. Lepi sen pa kmalu pretrga petelinje petje, ki oznanja bližino sovražnika. Treba bo na vojsko. Polkan je že pripravljen, kajti sedaj gre v boj sam car na čelu legije brezzobih starcev slavni zmagi naproti.

2. dejanje:

Kraljeva vojska se do smrti utrujena prebija skozi ravnino, a sovražnika ni od nikoder. Nenadoma pa Dodon zagleda svoja sinova mrtva na tleh. Objokuječ njuno smrt, sklene, takoj poiskati sovražnika in se maščevati. Zato veli svojemu topništvu, ustreliti v smer, kjer se pokaže čaroben šotor. Vojska se preplašena od strela razbeži, iz šotora pa stopi krasotica sanj, kraljica Semaha. Vljudno povabi k sebi kralja in Polkana ter ju pogosti. Toda Polkana mora kralj nagnati že pri sprejemu, ker se nespodobno obnaša. Car želi sam osvojiti kraljico, ki si domišlja, da ga bo napravila za sužnja svoje lepote. Vino tuje kraljice je opojno, toda še opojnejša pa je sla ljubezenske sreče ob lepi kraljici. Tako ga kraljica osvoji z močjo svoje lepote in stari car se izčrpan od omotičnega plesa mora vdati v svojo usodo. Kraljico pa veli z vsemi častmi odpeljati domov in jo ob svoji strani priznati kot vladarico.

Režiser H. Leskovšek, basist L. Korošec in baritonist M. Ostaševski pri vaji za »Zlatega petelina«

3. dejanje:

Silni spreved se bliža mestu, kjer ponižni prebivalci nestrpno pričakujejo svojega carja in novo mlado kraljico. Se nikoli niso videli takega sijaja, takega spremstva. Vse je tako nenavadno in novo: sužnje, črnici, pritlikavci, živali, nič takega še niso videli. Toda spreved ustavi astrolog, ki zahteva od kralja plačilo za petelinčka. Kralj mu je pripravljen dati pol kraljestva, a starec hoče, da mu car dá kraljico. Kralj se grozno razjezi, a starec je nepopustljiv. V navalu besa ubije car svojega astrologa, toda nad carjem se maščuje petelinček, ki prileti iz stolpa in mu izključe možgane. V tem hipu s satanskim smehom izgine kraljica Semaha, z njo izgine tudi kralj, ostane le zapuščeni in prevarani narod, ki objokuje svojega vladarja. Pred zastorom pa se spet pojavi astrolog, ki razodene, da je vsa zgodba le izrodek fantazije, vendarle pa je poučna.

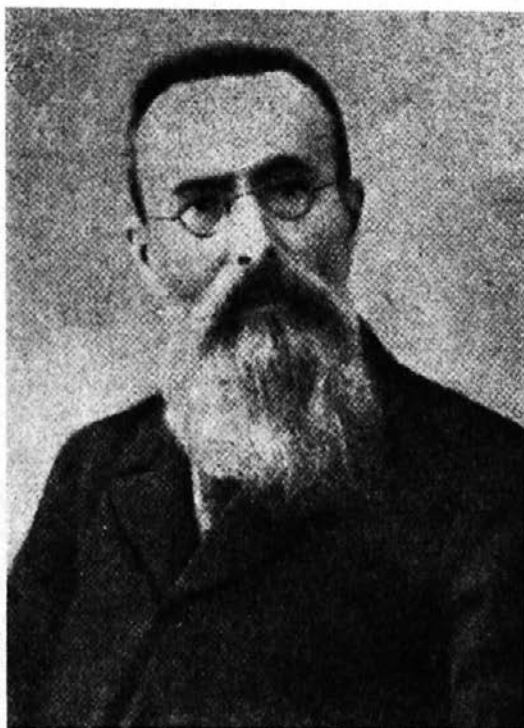
RIMSKI-KORSAKOV

Nikolaj Rimski-Korsakov se je rodil 1844. v Tihvinu. Bil je sin plemiške družine. Kmalu se je začel ukvarjati z glasbo in je ni opustil v vojaški šoli, kamor so ga poslali, da bi postal pomorski oficir. Leta 1861 je spoznal Balakireva. To poznanstvo je imelo močan vpliv na njegovo življenje: ni ga vodilo le k ruski narodni glasbi, temveč mu je pomagalo tudi v spoznavanju drugih umetnosti. Korsakov piše v svoji knjigi spominov »Kronika mojega glasbenega življenja« med drugim tudi tole: »Ko sem spoznal Balakireva, sem prvič slišal, da je potrebno brati, skrbeti za samoizobrazbo, spoznavati zgodovino, književnost, kritiko.« Pod vodstvom Balakireva je pričel Rimski-Korsakov pisati prvo simfonijo. Predpisi vojaške šole pa so zahtevali, da gojenci — preden postanejo oficirji — odpotujejo z ladjo na dolgo vožnjo, ki je navadno trajala okrog dve leti. Na pot je šel tudi Rimski-Korsakov in obiskal Severno pa Južno Ameriko ter nekaj evropskih dežel. To razdobje (1862—1865) je bilo za oblikovanje umetniške občutljivosti in dojemljivosti Korsakova zelo pomembno, ker se je takrat v njem razvijal dar opazovanja, hkrati pa izredni smisel za vso raznoliko lepoto narave, katero je pozneje živo opisoval v mnogih odlomkih svojih del.

Ko se je vrnil domov, je dokončal prvo simfonijo, ki jo je pisal tudi v tujini. Izvedena je bila 1865. Kjuj je to delo imenoval »prva ruska simfonija«. Korsakov pa je pisal nova orkestralna dela, med njimi simfonično sliko »Sadko« in simfonično pesem »Antar«. Polagoma pa je skladatelj prešel k opernemu ustvarjanju; nastala je »Pskovičanka« (dokončana 1872).

Preden je Rimski-Korsakov dokončal svoje prvo operno delo, je bil 1.1871 postavljen za profesorja kompozicije in instrumentacije na petrogradskem konservatoriju. V tem pomembnem trenutku na začetku dolgoletne glasbeno-pedagoške dejavnosti, je komponist opravil strogo revizijo svojega lastnega znanja in

z veliko energijo premagal praznine in pomanjkljivosti. Temeljito je proučeval velika dela glasbene preteklosti. Postal je sijajen tehnik in globok poznavalec kompozicije pa vseh glasbenih panog, tako da se na tem področju nihče od znane »Petorice« ni mogel meriti z njim. Tudi druge dolžnosti, ki jih je sprejemal, so mu pomagale pri utrjevanju njegovih sposobnosti: postal je inšpektor glasbene dejavnosti pomorskih ustanov in se poglobil v posebno proučevanje kovinskih instrumentov; l. 1874 je zamenjal Bala-kireva na mestu voditelja Brezplačne glasbene šole in se od tedaj pričel razvijati tudi kot dirigent, ker je živel v neposredni in nadvse poučni bližini zbora in orkestra. Vse to delo je seveda

Skladatelj Rimski - Korsakov

nujno vodilo k temeljiti reviziji nekdanjih umetniško-estetskih stališč — in tako se je nekdanji neprijatelj kontrapunkta in polifonije spremenil v njunega velikega zagovornika. (Nekaj časa je vsak dan napisal po eno fugo.)

Rimski-Korsakov se je takrat še bolj neposredno povezal z narodno glasbeno umetnostjo, ki mu je že v otroštvu zapustila

neizbrisne sledove. V letih 1875—1876 je harmoniziral zbornik štiridesetih narodnih napevov. (Izdal ga je T. Filipov.) Nato je izdal lastni zbornik z naslovom »Sto ruskih narodnih pesmi« (1887). Takrat so bile že napisane opere »Majska noč« in »Sneguročka«.

V onem času si je Rimski-Korsakov pridobil ugled vodilne osebnosti ruskega glasbenega življenja. Še naprej je ostal povezan s »Petorko«; in to tudi po smrti Musorgskega in Borodina, saj je on pregledoval, redigiral, izpopolnjeval in dokončaval dela iz zapuščine teh dveh velikanov. Postal pa je tudi središče novega »krožka«, ki je v razvoju ruske glasbe pod konec prejšnjega stoletja imel precejšnjo vlogo. Temu krožku je dal življenje veleindustrialec in strastni ljubitelj glasbe M. Beljajev.

V Beljajevem domu so bili vsak teden komorni večeri z izvedbami godalnih kvartetov, v katerih je kot violinist sodeloval tudi gostitelj. Čez čas so ti večeri zbudili pozornost mnogih petrograjskih glasbenikov. Rimski-Korsakov piše v svojih spominih: »Pozimi 1883-84 so beljajevske »pjatnice« (ti večeri so bili namreč ob petkih) pričeli obiskovati Glazunov, Borodin, Ljadov in mnogi drugi. Tudi jaz sem postal njihov obiskovalec. Večeri so bili zanimivi. Haydnovi, Mozartovi, pa tudi prvi Beethovnovi kvarteti so bili izvedeni zares kar dobro. Ko se je naša skupina pojavila na »pjatnicah«, se je njihov repertoar razširil; izvajali so tudi kvartete novejših časov, da bi jih spoznali. Ko je Saša Glazunov komponiral svoj prvi kvartet, ga je za poskus izvedel na beljajevskih »pjatnicah«. Pozneje so vse njegove kvartete in suite za kvartet — tudi še nedokončane — igrali pri Beljajevu, ki je bil povsem zaljubljen v talent mladega komponista... Čez čas so kvartetom dodajali tudi trie, kvintete itd. — za klavir. Beljajevske »pjatnice« je začela obiskovati tudi mladina iz konservatorija, ki je pri meni dokončala kurz.«

Beljajev pa se ni omejil le na izvedbe komornih del tujih in domačih umetnikov, ampak je šel precej dlje. Osnoval je založniško podjetje za objavljanje kompozicij ruskih (zvečine mladih) avtorjev. Leta 1866 je s podobnim namenom vpeljal »Ruske simfonične koncerte«. Avtorjem objavljenih del je redno plačeval honorarje, kar se v tedanji Rusiji posebno mladim umetnikom na začetku kariere ni pogostno dogajalo.

Duša vse te dejavnosti — i v domu Beljajeva i izven njegovega doma — je bil Rimski-Korsakov. V spominih piše: »Čisto naravno sem postal glasbeni vodja beljajevskega krožka. Za to me je priznal tudi sam Beljajev, ki se je o vseh vprašanjih z menoj posvetoval in me imel za voditelja. Bil sem precej starejši od drugih in sem bil vsestranski učitelj članov krožka, ki so zvečine dokončali konservatorij pod mojim vodstvom, ali pa so se vsaj nekaj časa učili pri meni. V začetku nastajanja beljajevskega krožka, kakor tudi v začetku svoje svobodne dejavnosti, je navadno vsak od mladih komponistov v krožku pokazal svoje delo meni in upošteval mojo kritiko in moje nasvete. V devetdesetih letih sta vodstvo postopoma pričela deliti z menoj Glazunov in Ljadov.«

Dodajmo še to, da je Rimski-Korsakov na Beljajevih simfoničnih koncertih tudi dirigiral. Svoje dirigentske sposobnosti pa je uveljavil tudi v inozemstvu, ko je v Parizu o priliki svetovne razstave (1889) vodil vrsto koncertov, na katerih so bila izvedena dela ruskih komponistov.

Rimski-Korsakov je v takratnem razdobju pisal orkestralno glasbo, tako »Španski capriccio«, »Šeherezado«, »Veliko rusko Veliko noč«. Potem pa se je ponovno povrnil k ustvarjanju oper: »Mlada«, »Božična noč«, »Sadko«, »Mozart in Salieri«, »Carska nevesta«, »Pravljica o carju Saltanu«, »Servilia«, »Nesmrtni Kašcej«, »Povest o nevidnem mestu Kitežu«, »Zlati petelin«.

O poslednji ustvarjalni in življenjski umetnikovi dobi moramo poudariti, da ni ostal ravnodušen do novih elementov, ki so se pojavljali v evropski, predvsem francoski glasbi. Delno si je prisvojil nekatere pridobitve moderne glasbe in obogatil svojo umetniško govorico.

Ni pa ostal ravnodušen tudi ob spremembah v političnem življenju svoje dežele. V revolucijskih dneh leta 1905 je bil njegov glas odkrito na strani napredne osvobodilne misli. Strinjal se je z zahtevami študentov, ki so ostro kritizirali policijske metode, s katerimi je bila dotlej konservatoriju odvzeta avtonomija.

**L. Korošec, H. Leskovšek, F. Lupša in M. Ostaševski pri vaji
na opernem odru**

Leto dni pred smrtjo je odšel skladatelj še enkrat v Pariz, da bi vodil izvedbo svojih del v okviru Djagilevjevih »Ruskih zgodovinskih koncertov«. To je bil njegov osebni triumf in triumf ruske glasbe.

Umrli je 1908. zaradi srčne bolezni — in ni dočakal krstne izvedbe »Zlatega petelina«...

* * *

Cepprav je Rimski-Korsakov napisal precej del z različnih področij, je bil predvsem operni skladatelj, ali — še bolje — skladatelj opernih pripovedk, poglobitni predstavnik te zvrsti v ruski glasbi in eden od najpomembnejših v celotni zgodovini opere. Njegova bogata osebnost, izpopolnjena s pedagoško in teoretsko dejavnostjo, vsekakor sodi med najbolj zanimive in najbolj privlačne, kar jih je dala ruska glasba.

Kot dirigent je vztrajno propagiral ustvarjanje ruskih komponistov. Kot učitelj kompozicije in instrumentacije je vzgojil vrsto skladateljev, med njimi Glazunova, Ljadova, Grečninova, Čerepnina, Stravinskega, Respighija. Kot glasbeni pisec in

Kostum Astrologa
v »Zlatem petelinu«
(Mija Jarčeva)

teoretik je zapustil nekaj zelo pomembnih del. Poleg že omenjene »Kronike mojega glasbenega življenja« je napisal zanimiv učbenik harmonije in znamenite »Osnove instrumentacije«. V »Osnovah«

je posvetil vso pozornost spoznavanju akustičnih odnosov med instrumenti, oziroma med instrumentalnimi skupinami.

Seveda pa je v zgodovini ruske in evropske glasbe Rimski-Korsakov najpomembnejši kot komponist.

V svojem ustvarjanju je vse svoje življenje ostal ozko povezan z narodno umetnostjo. Ni ga zanimala le glasbena folklor, temveč ga je privlačila narodna umetnost kot celota, kot nerazdružna skupnost besed, tonov, barv, dekoracije, mišljenja. Ljubezen do ljudskega ustvarjanja ga je vodila k starim osebnostim in dogodkom, ki jih je stkala ljudska domišljija v veličastnih spomenikih narodne epske poezije. Rimski-Korsakov je na odru in v orkestru desetletja oživiljal pogansko, panteistično mitologijo davne Rusije, nekdanje obrede, pesmi in igre. Mimo tega pa je nadvse ljubil lepoto in življenje narave.

Omenili smo že, da je Rimski-Korsakov za poglavitno sredstvo svojega umetniškega izražanja izbral oder. Njegovo operno ustvarjanje razkriva vso raznovrstnost njegovega talenta in izvirnost umetniških nazorov. V njegovih operah se križajo elementi fantastike in življenja. Ostal pa je v svojih scenskih delih realist v toliko, da realistično prikazuje svoje junake v njihovem reagiranju na dogajanja iz zunanjega sveta. Našel je pravo pot v prikazovanju epske veličastnosti kakor tudi lirskih izlivov. Uspešno je znal izraziti i satirične i humoristične elemente, medtem ko je bil manj uspešen v prikazovanju močnih dramatskih nasprotij.

V melodiki svojih opernih del Rimski-Korsakov ni nikoli pozabil na prizvok narodne glasbene umetnosti. Uporabljal je tudi citate iz folklore, v harmoniji pa stare tonalitete. V izredno pomoč mu je bil orkester, bujen, nasičen s sočno barvitostjo in primeren za tolmačenje najrazličnejših odrskih dogajanj.

Poleg petnajstih oper in mnogih orkestralnih del je napisal Rimski-Korsakov nekaj komornih kompozicij in pesmi, od katerih sodijo nekatere med najlepše solopesmi ruske glasbe.

Ta veliki umetnik, komponist, pedagog, teoretik in neutrudni propagator ruske glasbene kulture, je imel velik vpliv na vrsto ruskih skladateljev. Njegova orkestracija je bila dolgo vzor velikemu številu glasbenikov v Evropi in izven nje. On sam pa je ostal vzor ustvarjalca, ki dviga in plemeniti narodne umetniške pridobitve, pa skozi ljudsko ustvarjalno moč odkrije tudi svojo.

(Prev. in prir. M. Š.)

IZ »ZLATEGA PETELINA«

(Prevod: Mitja Šarabon)

ASTROLOG:

Slava, kralj, in lep pozdrav!
Oče tvoj me je poznal;
naj še tebi se predstavim
prav ponižno — in popravim,
kar zmešale so skrbi
in nesreče hudih dni!
Prav zato te vdano prosim,
vzemi dar, ki tu ga nosim:
tale petelinček zlat
naj čuvaj bo tvoj krilat.
Če na strehi mirno sanja,
nič ne boj se razdejanja.
Če pa bo nevarno kdaž,
če grozil bo vojne zmaj,
če nenadno preseneti
te sovražnik tvoj prekleti, —
se petelin koj zbudi,
s krili stresa, ves drhti,
divje se zazre v daljavo,
v vse strani obrača glavo
in kriči: pazite vsi!
Kdor še spi, se naj zbudi!

KRALJ:

Krasno, vredno res'cekina!
A pokaži petelina!

PETELIN:

Zrak je čist! Kikiriki!
Kiriki! Le mirno spi!

VOJAKI:

Kakšen čudež! Res mirakel!
Prav ima! Res je orakelj!

KRALJ:

Kakšen čudež! Kak mirakel!
Je mogoče? Mar drži,
da sem varen do konca dni?
Petelina kar na streho,
naj prepeva nam v uteho!
Kaj v zahvalo dam ti naj?
Kar želiš, povej mi zdaj:
naj izbral bi si kar koli,
dal bom vse, samo izvoli;
rad prisežem ti naglas,
vse ti dal bom slednji čas.

ASTROLOG:

Jaz darov sveta ne cenim,
za časti se sploh ne menim,
saj izvor so vsega zla.

*Vendar hvala iz srca!
Morda po besedo dano
kdaj pozneje pridem vdano,
vendar listino mi zdaj
zakonito, prosim, daj!*

KRALJ:

*Zakonito! Čudovito!
Kaj sem teslo mar zabito?
Tu pri nas sem zakon jaz,
moja volja je ukaz.
Te besede k srcu vzemi,
moji milosti verjemi!*

PETELIN:

*Zrak je čist! Kikiriki!
Kiriki! Le mirno spi!*

KRALJ:

*Kakšna radost! Casi zlati!
Noč in dan bom mogel spati,
v postelji bom kraljeval,
veselil se, pil in spal.
Le naprej! Na plese, maškarade,
le naprej v naslade,
kar pozabim vse skrbi,
sreča naj povsod žari!
Čudovito sonce greje,
spet pomlad se v srcu smeje;
vse je zacvetelo v maj,
rad kar tu bi dremal zdaj...*

Režiser - asistent D. Fišer in šepetalec B. Švajger pri aranžirki
(Rimski - Korsakov: »Zlati petelin«)

OB DRUGEM REDNEM OBČNEM ZBORU SKUPNOSTI POKLICNIH GLEDALIŠČ JUGOSLAVIJE

(Referat predsednika na občnem zboru dne 5. maja 1962
v Novem Sadu)

Na prvem rednem občnem zboru naše Skupnosti gledališč dne 13. maja l. 1960 je tovariš Vljako Ubavić v svoji uvodni besedi med drugim dejal: »Skupnost gledališč Jugoslavije je v tem kratkem razdobju od ustanovitve do danes že s tistim, kar je naredila, zlasti pa še s tistim, česar še ni naredila, a bi bila že morala narediti, prepričana, da je ta forum — kot svobodna asociacija jugoslovanskih poklicnih gledališč — kot institucija tako zelo potrebna, da njene družbene upravičenosti načeloma niti ni treba dokazovati.« Menim, da smem in moram to ugotovitev v imenu nas vseh že na začetku svoje razprave tudi danes ponoviti, če hočem na kratko prikazati, kaj je naša Skupnost v dveh letih od tistega občnega zbora do danes naredila, še več pa, kaj zaradi okoliščin ni naredila, a bi bila to morala narediti. Vendar pa — če pregledamo dejstva — v tem razdobju dejansko ni naredila tako malo, čeprav bi mi vsi želeli in terjali od nje mnogo več.

A preidimo kar h konkretnim dejstvom.

Na zadnjem rednem občnem zboru so bili izvoljeni v upravni odbor Skupnosti poklicnih gledališč Jugoslavije tovariši: Milan Bogdanović (Beograd), Pero Budak (Zagreb), Milan Dedinac (Beograd), Miloš Hadžić (Novi Sad), Spaso Kuljan (Skopje), Lav Mirski (Osijek), Hasan Mekuli (Priština), Vlado Olujić (Reka), Niko Pavić (Titograd), Duško Roksandić (Zagreb), Ljubiša Ružić (Niš), Vljako Ubavić (Sarajevo), in Safet Čišić (Mostar) kot člani odbora, a Smiljan Samec (Ljubljana) kot predsednik, Predrag Dinulović (Beograd) kot podpredsednik ter Djurdjinka Marković (Beograd) kot tajnik. V upravni odbor so bili torej izvoljeni predstavniki mnogih večjih in manjših gledališč iz vseh republik in tudi nekaterih nacionalnih manjšin v državi.

Tako velik in širok upravni odbor se seveda ni mogel češče sestajati, zato pa se je mnogo bolj pogosto sestajal sekretariat Skupnosti, ki je štel osem članov. Upravni odbor se je torej sestel le trikrat, sekretariat pa devetkrat, poleg tega pa so bila v dveh letih sklicana še štiri širša posvetovanja, ki so zajela mnoge gledališnike in so obravnavala nekaj najpomembnejših gledaliških vprašanj, tako n. pr. nagrajevanje gledaliških delavcev, repertoar naših gledališč, proslavo stoletnice kontinuiranega profesionalnega gledališkega dela v naši državi itd.

V mandatno dobo dosedanjega upravnega odbora pa je padla predvsem za vsa naša gledališča izredno pomembna obletnica,

stoletnica Hrvatskega narodnega gledališča v Zagrebu in stoletnica Srbskega narodnega gledališča v Novem Sadu, kot dveh naših najstarejših profesionalnih gledališč, ki sta vseh svojih nadaljnjih sto let ohranili kontinuiteto dela in obstanka. Ker pa bodo tema dvema stoletnicama kmalu sledile stoletnice tudi nekaterih drugih naših glavnih gledališč, predvsem Narodnega gledališča v Beogradu in Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, in je torej približno v istem času vzniknila živa gledališka misel po vsej naši državi, je prav naša Skupnost dala pobudo, da so vsa naša gledališča proslavila to pomembno obletnico in ji dala edinstveno obeležje s poudarjeno oživitvijo domačega repertoarja. To zavestno dejanje naše Skupnosti bo po svojih pozitivnih rezultatih vsekakor imelo za zgodovino naših gledališč mnogo večji pomen, kakor se na prvi pogled zdi. Naša Skupnost je namreč s tem svojim učinkovitim priporočilom, ki ga je naslovila na vsa gledališča v državi, pospešila in podprla večletne pozitivne napore Šterijinega pozorja, zaradi katerih je danes v mnogih naših gledališčih prevladala izvirna domača dramatika; domača dramatika pa je nedvomno osnovni pogoj za razvoj izvirnega izraza in obraza naših jugoslovanskih gledališč, t. j. gledališč vseh enakopravnih narodov Jugoslavije. Toda k tej stoletnici se bomo povrnili pozneje.

Marija Jarčeva:
Osnutek kostuma za cárico
iz Semahe in njene sužnje
(»Zlati petelin«)

Ko smo leta 1959 na ustanovnem občnem zboru v Novem Sadu ustanovili našo Skupnost, in izbrali za njenega prvega predsednika zaslužnega in priznanega gledališkega delavca Milana Bogdanovića, smo si zastavili vrsto nalog, ki naj bi jih ta nova organizacija izpolnila v korist gledališčem in gledališki umetnosti po vsej naši državi. Dotedanji položaj naših gledališč je namreč dozoreval in je iz dneva v dan bolj nujno terjal spremembo njihovega stanja, kakršno se je izgradilo v letih neposredno po revoluciji in osvoboditvi države. To nujnost spremembe je narekoval in vsak dan bolj narekuje splošni razvoj naše družbe in vseh njenih vej ter dejavnosti. Gospodarska gotovost in brezskrbnost obstanka, kakor so jo naša gledališča uživala prvo desetletje po osvoboditvi, se je prvokrat zamajala, ko smo se znašli v položaju, v katerem so po ukinitvi administrativnega ekonomskega sistema začele delovati normalne ekonomske zakonitosti in so nekatera manjša gledališča padla kot žrtev neuravnovešenega razvoja, druga pa zato, češ da niso imele osnovnih pogojev za umetniško rast in delo. Po drugi plati pa so se kmalu zatem, zlasti po večjih mestih, hkrati začele porajati samostojne eksperimentalne, ali če hočete — avantgardne gledališke skupine, oziroma »mali odri«, sestavljeni sicer prav tako prvenstveno iz profesionalnih gledaliških umetnikov, ki so hoteli izpovedovati ali novo umetniško idejo, ali pa preprosto: delati, ker jim matični večji ansambli niso nudili dovolj možnosti umetniškega izživljanja. Ponekod pa so bile pri tem po sredi tudi neobjektivne umetniške ambicije posameznikov. Toda z odmiranjem diriganega vodenja gledališč, ki ga je spočetka izvajala oblast mlade države, in z dozorevanjem nove svobodne socialistične družbe so profesionalna gledališča postajala bolj in bolj v svojem agiranju samostojna in neodvisna, kakor je postajala samostojna in neodvisna naša celotna socialistična skupnost. Hkrati z iskanjem samostojnosti in neodvisnosti gledališča kot nujne umetniške funkcije in kritičnega ogledala družbe — pa so gledališča v zadnjem času začela zapadati tudi v raznovrstne težave, vse od iskanja novega načina vodenja pa financiranja gledališč do novega načina nagrajevanja po delu v njih in razdeljevanja ustvarjenih dohodkov. Z neizprosno nujnostjo trka torej danes na naša vrata problem splošne reorganizacije našega gledališkega življenja, ki pa ne le da ne sme biti slabše, ampak mora biti mnogo boljše od dosedanjega: biti mora vzgon za nov razcvet gledališke umetnosti pri nas, za nas in med nami.

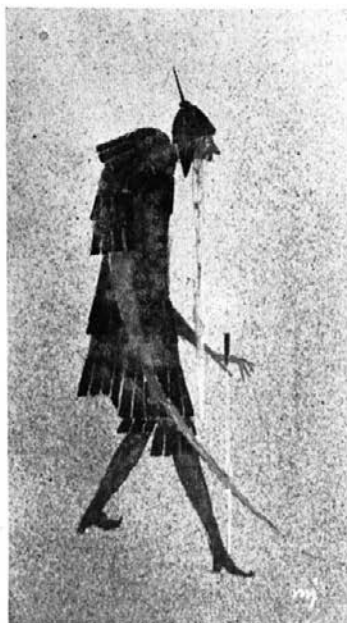
Vprašati se bomo torej morali še danes na koncu naših razprav, ali je v tem novem položaju naših gledališč taka organizacija, kot je naša Skupnost poklicnih gledališč Jugoslavije, oportuna in ali nam je sploh potrebna. Toda navzlic slabostim in predvsem: navzlic mnogokrat premajhni učinkovitosti našega dosedanjega dela Skupnosti ter zlasti še navzlic dosednji premajhni medsebojni povezanosti, naj kar takoj v začetku ugotovim svoje prepričanje, da nam je taka organizacija prav danes ta dan potrebna bolj kot kdajkoli doslej! Prav v sedanjem položju vretja in dnevnega spreminjanja, iskanja ter preraščanja v oblikovanju vsega našega javnega bitja in žitja se, mislim,

moramo vsi, ki nam je gledališče pri srcu in ki zanj živimo, prej ko prej združiti in povezati v taki organizaciji, da bomo v nji kot v svojem najvišjem parlamentu razpravljali in iskali pot, načine in sredstva za vodilo, pomoč in — če treba — tudi za obrambo tega, kar bo z nami vred obranila vsa naša socialistična družba: svobodno in živo gledališče kot izraz umetniške sile naših narodov.

Toda o vsem tem naj spregovori naša razprava.

* * *

Če naj torej najprej pred vami razgrnem in v glavnih potezah sumiram, kaj je v preteklem dveletnem mandatnem obdobju naša Skupnost izmed naših skupnih načrtov in hotenj naredila, v čem vse pa ni uspela, bo prvega nemara premalo, drugega pa

Kostum Mije Jarčeve
za generala Polkana
(»Zlati petelin«)

preveč. Toda tega »premalo« je bilo predvsem krivo nepovoljno finančno stanje naše Skupnosti, ki smo ji po sklepu prejšnjega občnega zbora odmerili mnogo prenizko članarino. Članarina vseh včlanjenih gledališč za triletno dobo obstoja naše organizacije nam ni dala, kot je razvidno iz blagajniškega poročila, skupno niti dva milijona dinarjev dohodkov. To je kajpak majhna osnova za še tako skromno triletno delo take organizacije. Skupnost je poleg tega sicer dobila v letih 1960 in 1961 še 10,201.000 din dotacij,

ki so jih prispevali: Zvezni sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti, Sveti za kulturo Srbije, Slovenije, Hrvatske, Črne gore ter Bosne in Hercegovine, nadalje še Ljudski odbor mesta Beograda ter Komisija za kulturne zveze s tujino — vendar so bile vse te dotacije dodeljene namensko za organizacijo proslave stoletnice naših gledališč. Zato tudi je bila glavna dejavnost naše Skupnosti v preteklem dveletnem obdobju usmerjena predvsem v proslavo stoletnice, ki pa je sicer to prvenstveno pozornost naše organizacije po svojem občnem kulturnem pomenu tudi upravičeno zaslužila. Organizaciji te proslave, predvsem udeležbi Skupnosti gledališč na proslavah v Zagrebu in pozneje v Novem Sadu, razen tega pa vsa skrb za centralno proslavo in počastitev obeh teh stoletnic v Beogradu v času kongresa dramskih umetnikov Jugoslavije, ki jo je po dogovoru z Zvezo dramskih umetnikov zasnovala in organizirala izključno sama naša Skupnost, je bilo posvečenih več sej sekretariata in upravnega odbora. Na centralni proslavi v Beogradu sta poleg domačina, dramskega ansambla Narodnega gledališča iz Beograda, nastopila še oba glavna jubilarita, Srbsko narodno gledališče iz Novega Sada in Hrvatsko narodno gledališče iz Zagreba. Obe ti dve jubilejni predstavi je počastil z obiskom tudi visoki pokrovitelj proslave stoletnice, predsednik republike Josip Broz-Tito. Ze samo s tem dejstvom, pa tudi sicer z najširšo publiciteto spremljana in pozdravljena proslava stoletnice naših dveh najstarejših gledališč je tako bila povzdignjena na najvišji kulturni in družbeni piedestal, kakršnega doslej še ni bila priznala našim gledališčem zgodovina! Osrednje proslave v Beogradu so se na povabilo Skupnosti udeležili tudi nekateri gostje iz Poljske, Češke, Bolgarije in Romunije. Predstavniki Skupnosti so se mimo

Mija Jarčeva: Kostumi oklopnikov in starcev v »Zlatem petelinu«

tega tudi aktivno udeležili kongresa dramskih umetnikov Jugoslavije.

Ob teh zunanjih kulturnih manifestacijah, ki jih je uspešno organizirala Skupnost, je poglobitni napor pa tudi namenska finančna sredstva organizatorjev zavzela velika razstava »Sto let poklicnih gledališč v Jugoslaviji«, ki je bila prvi dan proslave, 5. februarja, odprta v Beogradu, zatem pa je bila prenesena še v Ljubljano, Zagreb, Novi Sad ter v zmanjšanem obsegu v Kikindo. Ta razstava, ki so jo pod vodstvom Milene Nikolić pripravili gledališki zgodovinarji, muzealci in arhivarji vseh republik, je zbrala in prikazala mnogo doslej še neznanih dokumentov in je začasno spravljena v Muzeju gledališke umetnosti v Beogradu. Ker je razstava kljub pomanjkljivostim dragocena, bi bilo škoda, če bi je ne prevzela še druga večja mesta Jugoslavije, zlasti vsa tista, ki imajo svoja poklicna gledališča. Ob tej razstavi smo natisnili tudi katalog, ki bo ostal kot dokument pomembne jubilejne manifestacije.

Razen vseh teh proslav in manifestacij ob stoletnici se je Skupnost udeležila tudi proslave 125-letnice, odkar je bilo v Kragujevcu osnovano prvo gledališče, v letošnjem letu pa se bo junija udeležila tudi proslave 350-letnice zgradbe Hvarskega gledališča.

* * *

V drugem delu udejstvovanja predstavnikov Skupnosti gledališč menim, da moram na prvem mestu ugotoviti, da je naša Skupnost po začetnem nezaupanju vendar kmalu vzpostavila pristrčen stik z Zvezo dramskih umetnikov Jugoslavije, pa tudi s Sindikatom delavcev v umetnosti in kulturi, saj je vendar samo ob sebi razumljivo, da nujno morajo vse tri organizacije ne le sodelovati, marveč se morajo celo dopolnjevati v svoji skupni skrbi za gledališče, ki ga predstavljajo predvsem sami gledališki umetniki. Naša Skupnost gledališč torej nikakor ni organizacija nekdanjih upravnikov - najemodajavcev proti najemnikom - umetnikom. O tem dovolj jasno govori tudi statut naše organizacije, ki jamči, da vsakokratne predstavnike posameznih gledališč svobodno izvolijo upravni odbori teh gledališč, ki jim je dano na prosto voljo, koga bodo izvolili za predstavnika svojega gledališča. Sicer pa naša socialistična družba razumljivo že sama po sebi ne bi dopustila nikakršnih najemodajavskih »kartelov«, marveč so v zvezi z gledališči mogoče le svobodne asociacije teh gledališč, ki naj skrbijo, da s pomočjo stvarnih analiz premore in razčisti skupna vprašanja bodisi organizacijske ali pa tudi umetniške narave. Taka organizacija bi morala na primer v prihodnje poskrbeti tudi za osnove raznovrstnih servisov, predvsem tehniške, pa nemara za nekatera področja tudi deloma umetniške narave, recimo, servis za izdajanje gledališke literature, publikacij in celo prevodov? To misel je skušal realizirati že naš sedanji upravni odbor in se je v ta namen že dogovarjal z direktorijo Sterijinega pozorja za tovrstno skupno akcijo, ki pa še ni bila uresničena zaradi pomanjkanja materialnih sredstev. Vprašanje pa je odprto in bo terjalo vsak dan bolj pozitivne re-

šitve, zlasti še, ker nekatere tuje pa tudi domače avtorske organizacije postavljajo gledališčem yčasih kar malo razumljive zahteve, čeprav se strinjamo, da je treba tudi izvirne avtorje in prevajavce za njihovo umetniško delo primerno zaščititi. Ker bo naš razvoj v prihodnje že zaradi potreb filma in radiotelevizije nedvomno podpiral prehod nekega dela umetnikov, zlasti režiserjev, scenografov, kostumerjev itd. v status svobodnih umetnikov, bo verjetno potrebno misliti tudi na nekakšno gledališko delovno posredovalnico, čeprav je trenutno pri nas gledaliških umetnikov še vedno mnogo premalo, da bi z njimi pokrili vse potrebe. To pomanjkanje zadostnega števila kvalitetnih umetnikov občutijo zlasti mnoga gledališča zunaj republiških centrov, kjer ni računati z dodatno zaposlitvijo pri filmu in televiziji. Tega občutnega pomanjkanja še vedno ne morejo zadostno zaježiti ne obstoječe akademije za igralsko umetnost, ne akademije za glasbo, še manj pa sedanje baletne šole itd. Posebno vprašanje vsega tega umetniškega šolstva predstavlja prehod na novi sistem financiranja šolstva, zakaj še manj kot za nekatere srednje in strokovne šole imajo posamezne občine interes za podpiranje takega specialnega šolstva, čigar diplomanti praviloma le v manjši meri ostajajo v istem kraju. Toda tudi tako specialno šolstvo je ogledalo in dokument splošne kulture nekega naroda pa tudi države, zato trdno verujemo, da bomo našli način in sredstva za premostitev trenutnih težav tudi na tem področju.

Skupnost poklicnih gledališč Jugoslavije pa je že doslej navezala plodne stike tudi z nekaterimi drugimi sorodnimi državnimi pa tudi mednarodnimi asociacijami. Tak tesen stik je bil v zadnjem času dosežen z nacionalnim centrom ITI-ja kot strokovnim organom jugoslovanske nacionalne komisije za UNESCO. Na predlog Skupnosti je bilo v nacionalni center imenovanih nekaj znanih gledališčenikov.

Zelo dober stik in sodelovanje je Skupnost gledališč že doslej dosegla zlasti s festivalom »Sterijino pozorje«, medtem ko mnogo manj ali pa nič z ostalimi drugimi našimi festivali. Popolnoma jasno in nesporno pa je, da bi bilo kakršnokoli tesnejše sodelovanje s Skupnostjo poklicnih gledališč Jugoslavije lahko zelo koristno prav za vse take festivale v državi. Po mnenju upravnega odbora Skupnosti pa bi ta odločujoče morala sodelovati tudi pri izbiri gledaliških ansamblov za gostovanja v tujini, zlasti za gostovanja, ki jih organizira Komisija za kulturne zveze s tujino v okviru meddržavnih kulturnih konvencij in za nastope v Gledališču narodov v Parizu.

Področje dejavnosti te naše Skupnosti kot, poudarjam, najvišjega gledališkega parlamenta, čigar glas naj bi bilo čuti po vsej državi in nemara celo v tujini, bi torej lahko bilo zelo široko, zato ne dvomim v upravičenost njenega obstoja. Zelo tesen obojestranski stik pa je bil že doslej dosežen z Zveznim sekretariatom za kulturo in tudi Komisijo za kulturne stike s tujino. Z obema tema zveznima organoma so se predstavniki naše Skupnosti že večkrat in konkretno posvetovali, zlasti v zvezi z nekaterimi načrti zakonov in uredb, ki naj bi zadevali gledališča in gledališke umetnike. Pripravljenost za uspešno sodelovanje je torej na obeh straneh in zato ni razloga, da se to sode-

Akad. slikar Maks Kavčič: Scena za II. dejanje »Zlatega petelina«

lovanje ne bi še poglobilo, z namenom, da bi koristilo gledališčem in naši družbi.

Vse to bi torej mogle in morale biti prednosti in dobre plati take organizacije, kot je naša Skupnost gledališč, če bo v bodoče še razširila in izboljšala svoje delo. Da pa bi to dosegli, je nujno, da najdemo za delo te organizacije potrebna zadostna finančna in materialna sredstva, ki naj jih v večji meri kot doslej prispevajo sama gledališča s povišano članarino, v znatni meri pa tudi vsa naša družba, na čelu z zveznimi in republiškimi sveti za kulturo in prosveto. Naši Skupnosti so se namreč že doslej, ko še ni v polni meri zaživela, v mnogih primerih obračala za pomoč in posredovanje mnoga, zlasti manjša gledališča, pa tudi nekateri posamezni gledališki delavci, zlasti v zvezi z obstoječimi zakoni o socialnem zavarovanju. Tudi to je namreč ena prvih nalog naše Skupnosti, ki je v tej smeri že storila ukrepe za spremembo dosedanjih zakonov, predvsem za zmanjšanje delovnega staža nekaterih panog nastopajočih umetnikov, n. pr. zlasti baleta, opernih pevcev in pihalcev v orkestru, kakor imajo to vprašanje že pozitivno in zgledno rešeno nekatere napredne države.

Cilj naše Skupnosti je torej: napredek gledališča pri nas in pomoč ter podpora zaslužnim gledališkim umetnikom in delavcem. Na tej pozitivni osnovi se lahko najdemo in združimo z vsemi strokovnimi združenji in tudi z oblastvenimi organi — od zveznega izvršnega sveta pa do poslednje občine, ki ima poklicno gledališče! Ze samo ta ugotovitev je jasna in nedvomna ter govori za nadaljnji obstanek Skupnosti!

Toda glavna naloga je neposredno pred nami v pripravljaljoči se reorganizaciji našega gledališkega življenja in v iskanju poti ter prilagajanju kulturnih ustanov splošnemu razvoju in utripu naše socialistične družbe, v skladu z razvojem našega gospodarstva in splošne ekonomike, čeprav umetnost in gospodarstvo nimata mnogo paralelizmov v notranjih zakonitostih, še manj pa podobnih receptov za njun napredek.

Toda stopnja gospodarskega razvoja, vsak njegov dvig ali padec in še kako vplivata na gledališče in umetnost v njem kot produktu ne le idej in zmožnosti, ampak tudi ekonomskih možnosti, kakršne ima družba, brez katere in mimo katere tudi ne more biti gledališča. Naša socialistična družba je doslej gledališče in gledališko umetnost — kljub nekaterim občasnim nihanjem v temperaturi — obilno podpirala. Ta podpora gledališču je bila prva leta po vojni nekaj časa celo tako velika, da je sčasoma postala že škodljiva, ker je del gledaliških delavcev razorožila in uspavala v uradniško nedotakljivi lagodnosti. Vendar ta lagodnost ni bila posvečeni atribut samo gledališča, temveč je lebdela v zraku marsikje v natanko planiranih in elektronsko vnaprej izračunanih kolesnicah našega življenja kot nasprotna utež nepreračunljivih prestanov vojnih grozot in bede. Toda naša živa socialistična in revolucionarna misel, ki ni klonila v vojni, se je prva in prav kmalu znova predramila in začela iskati novo pot tudi v iskanju samega nadaljnjega socialističnega razvoja. In na pot v novi utrip boja in v novo življenje je iz kratke lagodnosti moralo med prvimi stopiti prav tako tudi naše gledališče.

V tem kolebanju se je naše gledališče kar hitro izmuznilo izpod jarma od nekod predpisanega in prepisanega, tako imenovanega socialističnega realizma in smelo ter odločno razbilo vse utesnjujoče in toge umetniške okvire. Naš gledališki oder je med prvimi izbojeval to bitko, kakor je že pred vojno med prvimi napovedal revolucijo in se med vojno med prvimi aktivno priključil revoluciji. Toda veliko težje je šlo z razbijanjem uradniške lagodnosti eksistence, po katere principih neumetnika, ki je enkrat v dobi konjunktura po naključju prestopil prag gledališča, ni bilo mogoče več odsloviti ali pa preusmeriti v primernejši poklic. Saj takih primerov izjalovljene eksistence v gledališčih — razen ponekod — v resnici ni bilo mnogo, vsekakor mnogo manj kot v drugih poklicih, toda ti posamezni primeri so bili na odru takoj in neusmiljeno vsem na očeh. Gledališki oder je res krut, ker umetnika do kraja razgali, veliko bolj kot katerakoli druga umetnost in veliko bolj kot katerikoli drug poklic. Zato tudi ni čudno, da je vsak gledalec tudi kritik, in to ne vselej dobrohoten, čeprav ima gledališče rad.

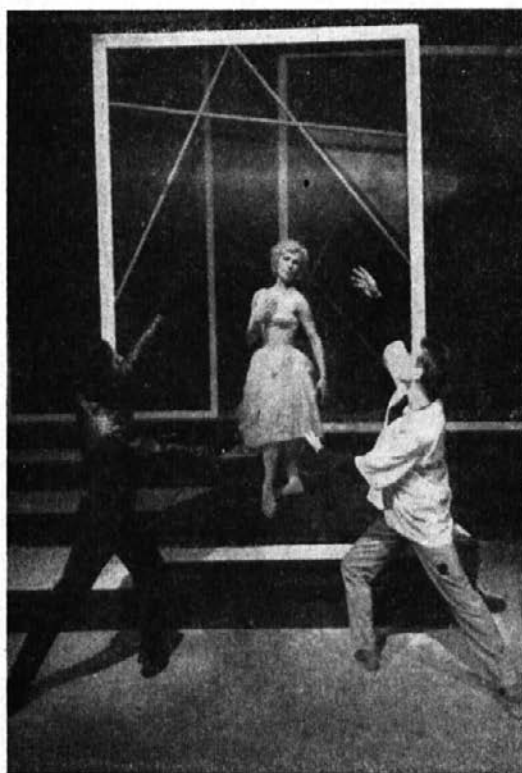
Prav zato pa tudi ni čudno, da ob »krizi«¹ gledališča, ki so jo prvi razvpili nemara nekateri nekritični oboževalci televizije, malone vsakdo ponuja »svoje«² recept za njegovo rešitev: menda res vsakdo — razen samih gledaliških ljudi, ki žive in delajo v njem že leta in desetletja! Kdo ima torej izmed obeh prav? Bržkone — ne prvi, ne drugi. S temi ugotovitvami sicer izrekam izključno samo svoje osebno mišljenje. Ta misel pa se mi neodvrtljivo ponuja malone vse zadnje leto, ko prebiram recepte

za ozdravitev bolnika, ki naj bi bil pri nas samo in edino še gledališče! In tega poslednjega bolnika znajo učinkovito ozdraviti že kar tudi nekateri bruci na kirurgiji. S tem nikakor ne zanikam, da je prihodnost in napredek na strani mladih, če resnično iščejo in hočejo graditi. Toda mladost nikakor ni edino zagotovilo, da je recept pravilen. Nič manj pa kajpak ni za tako pravilnost zagotovilo že sama sivolasa častitljivost.

In v čem nimamo prav mi sami gledališčniki? Bržkone v tem, da malone vsi že več kot poldrugo leto molčimo, ali pa se izmikamo z nejasnimi in meglenimi odgovori, s katerimi si ne upamo reči bobu bob.

V čem je torej stvar?

V mnogočem. Predvsem v tem, da zelo rahlo in boječe zagovarjamo poglavitno, brez česar ni nobene prave umetnosti: samostojnost umetniške ideje in neporušljivost zavestnega umet-

V. Marinčeva, S. Polik in S. Leben v Osterčevih »Iluzijah«
(Koreograf H. Neubauer, dirigent D. Zebre)

niškega koncepta. To enotnost volje in dejanja zasleduje vsaka slikarjeva roka, ne da bi ji kdo oporekal pravico samostojne akcije. In recepti za novo vodenje gledališč? Mnogi nam priporočajo v gledaliških popolno samoupravljanje umetniških in delovnih kolektivov, s kolektivnim umetniškim vodstvom namesto posameznih umetniških vodij in direktorjev, kar naj bo tudi recept za asanacijo in popolno regeneracijo gledališč in bržčas tudi gledališke umetnosti. Nikakor s tem ne zanikam, da lahko umetniški in delovni kolektiv tudi v gledališču mnogo prispeva v konkretni skrbi za boljše gospodarjenje v gledališču, celo več: v skrbi za boljše pogoje in nemara tudi za boljšo metodo dela. Vse to je mogoče in vse to je tudi potrebno prav tako v družini, ki naj jo tvori umetniški kolektiv.

Toda ohraniti je treba še prej kot to — enotnost in samostojnost umetniškega vodstva, pa naj bo to zaupano takemu ali drugačnemu gledališkemu umetniku. O konkretni umetniški ideji kot vodilu vsakega posameznega gledališča in o umetniškem konceptu se je pač treba vnaprej demokratično zediniti, o sestavi repertoarja in o njegovi konkretni realizaciji pa najbrž ni mogoče nobeno »pravilno« glasovanje. Sprejeti konkretni umetniški ideji se pač moramo vsi v gledališču podrediti, in to tudi za ceno morebitnega neuspeha in poraza. Tudi pesnik in kipar imata pravico, da svoje delo zavržeta. Nekateri pravijo, da je primera s kapitanom na ladji za gledališče banalna. Morda res, toda brez teh in takih predpostavk si ne predstavljam umetniškega ustvarjanja, tudi ne gledališkega.

Tak je torej moj osebni predlog, ki naj bi bil izhodišče za nadaljnjo diskusijo »o nekaterih problemih umetniškega vodenja gledališča«, zakaj menim, da je to osnovno izhodišče, za katero se moramo vsi najprej zediniti, če hočemo izklesati našemu gledališču tak ali drugačen jutrišnji ali današnji obraz. Šele na tej razčiščeni osnovi bomo lahko uspešno izgradili nadaljnjo stavbo. Reševanje vse druge problematike gledališč je tesno odvisno od tega, tako ali drugačno zastavljenega osnovnega izhodišča.

Menim, da je Skupnost poklicnih gledališč Jugoslavije prva poklicana, da glede tega vprašanja sprejme jasno in odločno stališče, ne glede na vse dosedanje »teorije«.

EMIL FRELIH — TRIDESET LET V GLEDALIŠČU

Vsestranski gledališki delavec Emil Frelih proslavlja tridesetletnico svoje plodne in široke gledališke dejavnosti.

Že v svojem osmem letu je bil Frelih učenec v šoli Glasbene matice v Ljubljani. Absolviral je teorijo, mladinsko petje in se učil violine. Kmalu je pričel igrati in režirati na amaterskih odrih. Že pred svojim šestnajstim letom se je vpisal v dramsko šolo, ki jo je v okviru »Zveze kulturnih društev« vodil prof. Osip Sest.

Leta 1928 je kot statist prvič sodeloval v Drami SNG, potem pa nastopal tudi v epizodnih vlogah. Sprejet je bil na Državni

Jubilant Emil Frelih

konseruatorij, kjer je študiral dramsko igro, solopetje in operno dramaturgijo.

Leta 1932 je postal Frelih član ljubljanske Opere in v njej sodeloval kot operni pevec, igralec in plesalec, pa tudi kot inšpicient in režiser - asistent. Pozneje je odšel študirat v Prago in na Dunaj, kjer je med drugim režijsko predelal vse Wagnerjeve opere.

V letu 1939 je debutiral kot režiser v Operi SNG in bil angažiran. Veselje do gledališča ga je vodilo v »Mozarteum« v Salzburgu, kjer je absolviral kurz za operni studio. Po vrnitvi v domovino je bil sedem let režiser ljubljanske Opere.

Med vojno je bil Emil Frelih interniran v treh italijanskih taboriščih in tudi tam kulturno deloval. Po osvoboditvi je bil eno sezono spet režiser v naši Operi, nato pa postal umetniški vodja in režiser Delavskega mestnega gledališča na Jesenicah, kjer je vodil tudi dramatično in baletno solo.

V želji po izpopolnjevanju je odpotoval leta 1946 v Prago. Tam je sodeloval kot režiser - asistent, hkrati pa študiral filmsko režijo v Barrandovu. Največji uspeh na Češkoslovaškem je doživel s prvo izvedbo poljske opere »Strašni dvor«, hkrati pa je bil kot asistent režije pri filmu še posebej nagrajen. Bil je tudi komentator praškega Radia v oddajah za Jugoslavijo in posredoval čez 90 predavanj o češkoslovaškem kulturnem življenju. Sodeloval je kot stalni dopisnik pri slovenskih časopisih, o slovenskem in jugoslovanskem kulturnem življenju pa je poročal v čeških revijah in časnikih.

Po vrnitvi v domovino leta 1948 je bil Frelih najprej dodeljen Triglav filmu, kot gost pa je režiral v Skopju »Prodano nevesto« (dirigent: Lovro Matačić). Potem je v Ljubljani prevzel ravnateljstvo »Zabavnega gledališča« in pozneje umetniško vodstvo šentvidskega gledališča. V Ljubljani pa je v želji po samostojnem gledališkem delu ustanovil in vodil »Komorno gledališče«, s katerim je gostoval po vsej Sloveniji.

Se naprej je režiral kot gost opere, operete, drame in revije po gledališčih od Skopja in Prilepa do Ljubljane, Celja, Maribora, Tolmina in Kopra.

V sezoni 1957—58, ko je bil umetniški vodja Okrajnega gledališča v Ptuj, je bil povabljen na režijsko gostovanje v Novi Sad, potem pa spet v Skopje. V sezoni 1958—59 je podpisal v Novem Sadu angažma stalnega opernega režiserja in v tej funkciji deluje še zdaj.

V svojem gledališkem delovanju je Emil Frelih zrežiral 105 oper, operet, dram in revij, več stokrat nastopil na odru in pripravil 54 inscenacij.

Emil Frelih pa se je ukvarjal in se ukvarja tudi z gledališko publicistiko. V slovenskem, hrvaškem, srbskem, makedonskem in češkoslovaškem časopisju je objavil 250 gledaliških in filmskih strokovnih in propagandnih pa potopisnih člankov.

Kot svetovni popotnik pripravlja knjigo »Gledališko življenje na Daljnem vzhodu« in »Filmski svet v Južni Aziji«, hkrati pa prevaja gledališka dela iz srbohrvaščine, makedonščine in češčine.

Plodoviti Emil Frelih se udeležuje tudi v književnosti. Izšla so tri njegova pripovedna dela: črtice »Materik«, roman »Mladoletje« in drama »Vrnil se je«, napisal pa je tudi drame »Prebuje-nje«, »?«, »Moja dobra deklica«, »Bela krizantema«.

Tako smo v skopih črtah opisali vsestransko gledališko in nasploh kulturno delo in življenje Emila Freliha, ki je z vsem poletom sodeloval tudi v naši operni hiši.

Naj se gledališkemu navdušencu Emilu Frelihu oddolžimo vsaj s skromno zahvalo, mu ob tridesetletnici gledališkega delovanja iskreno čestitamo in mu želimo še mnogo lepih uspehov!

OPERNE NOVICE

BUDIMPESTA

Ze nekaj tednov se vsi razgovori v Budimpešti vrte okrog ameriške sopranistke Margaret Tynes, ki je nedavno pela Aido in Salomo v opernem gledališču. Njen čarobni glas, nepremagljiva privlačnost in edinstvena igra, vse to je povsem osvojilo poslušalce. (Pri tem moramo pomisliti, da so Budimpeštanci zelo kritični do svojih gostov, saj jih je Enrico Caruso razočaral in se je morala slovita pevka Galli-Curci posloviti brez uspeha). Tynesovo pa so povabili, da bi nastopila še v radiu in na televiziji.

Dogodek, ki je prav tako utrdil sloves budimpeštanske Opere, je bila obnovljena uprizoritev »Manon Lescaut«. Publika se ne more naveličati tega Puccinijevega dela, kateremu sta tokrat pripomogla do uspeha režiser András Mikó in dirigent Lamberto Gardelli. Glavne vloge so bile dvojno zasedene: v vlogi Manon sta se menjali mladi Erzsébet Házy in Stefánia Moldován, s privlačno zunanostjo in odličnim glasom. Róbert Ilosfalvy (najboljši mladi madžarski tenorist) in József Simándy (ki pogosto nastopa v Münchenski Operi) sta pela vlogo Des Grieuxa in sta povsem ustrezala kvalitetam obeh pevk. Kljub odličnim pevcem je bila uprizoritev v celoti tista, ki se je približala popolnosti: vsak odtonek, muzikalni in vizualni, je bil neoporečen.

Glavni direktor budimpeštanske Opere Kálmán Nádasdy je prav tako lahko ponosen na obnove Goldmarkove opere »Sabska kraljica«, ki jo je dirigiral Vilmos Komor. Istočasno so izvajali tudi Millöckerjevo opereto »Dijak prosjak« v priredbi Margit Gáspár in György Kardos, ki sta to dunajsko opereto prilagodila opernemu odru z raznimi vstavki iz drugih Millöckerjevih del.

ITALIJA

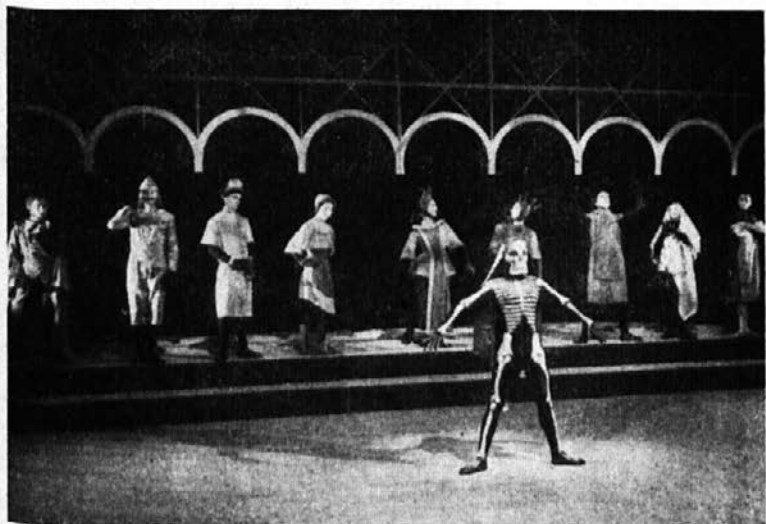
Ker tudi impresariji sami ne vedo, katera operna dela si v sezoni slede po vrsti, se človek težko zanese na kupovanje vstopnic vnaprej, poleg tega pa so praktično skoraj vsa operna gledališča razprodana nekaj mesecev naprej z abonmaji. Včasih se tudi zgodi, da letaki vnaprej oznanjajo gostovanje vidnega opernega umetnika, toda potem ko si kupimo vstopnico in prispemo v mesto gostovanja, je gostovanje že minilo in pevec, ki smo ga želeli slišati, že nastopa drugod, v drugem mestu. Ali pa se zgodi, da se umetnik spre z upravo gledališča in odpotuje neznanokam, kot se je to zgodilo z Joan Sutherland v Benetkah in v Neaplju.

Sutherlandova je čudovito pela na gala-koncertu v Rimu, vendar bi tega iz časopisja ne mogli izvedeti. »Il Messagero«, vodilni dnevnik, je napadel njenega moža Richarda Bonyngeja, ki je dirigiral omenjeni koncert, češ da »se ni oziral na pevkin tehnično popolni, vendar ne vselej prijetni in često brezbarvni glas«. Milanska glasbena kritika je bila o njeni Mesečnici v Scali

drugačnega mnenja, četudi nikakor ni mogla enoglasno priznati njenega »osebnega uspeha«.

Giuseppe di Stefano je po temperamentnem prepiru s Scalo uspešno nastopal povsod drugod in se večkrat povzpел na vrhunc svoje kariere. Po »Bohème« v Rimu sta s Tebaldijevo nastopila v nepozabni »Fedori« v Neaplju. Ko se je spet vrnil v Rim, je z Antonietto Stello pripomogel do neobičajno razburljive uprizoritve »Cavallerie rusticane«. Namesto »Glumačev« je tokrat »Cavallerii« sledila kratka opera Manuella de Falle »Kratko življenje«. Pevci niso bili kos de Fallovi glasbi, četudi je bila režija učinkovita. Pilar Lopez s svojo skupino španskih plesalcev pa je v drugem dejanju le ovirala celotno dogajanje. V Rimu sta koreograf Anton Dolin in režiser Herbert Graf pripravila razkošnega »Netopirja«. Kljub domiselni režiji in odlično izbrani zasedbi je opereti primanjkovalo dunajske žuboreče živahnosti.

Medtem je Mario del Monaco nastopal v veličastni novi uprizoritvi opere »Othello« v palermškem gledališču Massimo, ki je baje za Scalo drugo najodličnejše operno gledališče v Južni Evropi. Lovro Matačić je v Torinu dirigiral sijajno koncertno izvedbo »Mojstrov pevcev«, in v očarljivem benečanskem opernem gledališču Fenice so v tej sezoni uprizorili senzacionalno Verdijevo »Macbeth« z Inge Borkh v glavni vlogi. Lokalno časopisje ni bilo navdušeno ob tej uprizoritvi, morda zato, ker pevka ni italijanskega rodu. Neki kritik je zapisal, da »je bila predstava kljub vodilnim vlogam izredna (Mario Sereni) in da je Borkhova

Mrtvaški ples v Osterčevih »Iluzijah« (S. Sitarjeva in ansambel)

nedvomno ena sedanjih največjih pevk, vendar je bila za to vlogo previsoka, ker je Verdi navedel, naj bo Macbeth majhna, nepomembna igrača v rokah krvoločnega soproga» ...

ŠVEDSKA

Stockholmska Opera je odprla letošnjo sezono s »Tosco«. Dorothy Kirsten je v glavni vlogi pela z izbranim okusom in finim čutom za glasbene vrednote tega opernega dela. Göran Gentele je pozneje režiral novega »Don Juana«. Predstava je bila živahna, včasih že kar preveč, mnogo je bilo dobrih režijskih domislekov, scenerija pa je prikazovala rahlo živčnost. Dirigiral je Michael Gielen. Mnogi od pevcev zaslužijo pohvalo, posebno Ingvar Wixell v glavni vlogi, ki je bil mogočen, nikdar brutalen in ki je pel sijajno. Elvira Elisabeth Söderström je bila osebnost in ne samo nespametna ženska.

V novembru so uprizorili »Traviato«, ki je bila doslej najboljša predstava v sezoni. Mlada pevk Margaret Hallin je imela povsem v oblasti svoj glas, ki se je dvigal v bogate in cvetoče kolorature. Njeno fraziranje je bilo živahno in igra doživeta. Ragnar Ulfung — Alfred — je bil zanimiv v tej nekako enolični vlogi. Erik Saedén — Germont — ni le dobro pel, temveč je izrazito poudaril očetovo sebičnost, zaradi katere je postal spor med očetom in sinom docela verjeten. Bengt Peterson, ki ima več občutka za glasbo, kot ostali njegovi kolegi, je delo režiral. V pomoč so mu bili razkošni kostimi in scena Svena Erika Skawoniusa.

V januarju so obnovili Verdijevega »Don Carlosa«, ki je doslej najboljša režijska stvaritev Görana Genteleja. V nasprotju z živahnostjo »Don Juana«, smo tokrat živo občutili ledeno formalnost španskega dvora. Joel Berglund, prejšnji direktor Kraljevske opere, je s Filipom II. ustvaril morda svoj najboljši lik, a Ingvar Wixell je simpatično upodobil Poso. Pri tem se vprašujemo, kako dolgo nam bo še uspelo obdržati tega pomembnega baritonista na Švedskem.

AMERIKA:

Kentucky: Kadarkoli uprizori kentuckyska Opera kakšno sodobno delo, je v blagajni pričakovati najhujšega. Tokrat je bilo drugače. Martin Bomhard je zrežiral dve razprodani predstavi Orffove »Carmine burane«. Sodelovala sta louisvillski Mestni balet in Choral Union. Poslušalci so z živahnim odobravanjem nagradili nastopajoče.

Fernand Nault, baletni mojster American Ballet Theatra, je v tem delu ustvaril čudovito vrsto plesov. Walter Dahlin je dirigiral zmanjšanemu orkestru Choral Union in bujno prikazal vso živahno barvitost tega Orffovega dela.

Washington:

Sredi januarja so v glavnem mestu slovesno sprejeli Igorja Stravinskega. Uradni sprejemi in večerja v Beli hiši nista osemdesetletnega skladatelja povsem zaposlili: medtem je dirigiral pri vajah in predstavah »Oedipusa Rexa«.

Stravinski ni najbolj prepričljiv dirigent lastnih glasbenih del in je svojo pozornost usmeril predvsem na ritmične vrednote dela. Potek dogajanja na odru in natančno izvajanje ga nista tolikanj zanimala. Stremel je, da razvije svojo glasbo in z njo čimprej doseže dokončno objasnitev. Vendar je napolnil orkester z živahnostjo in magnetizmom, ki se je razširil tudi na publiko. Glavno vlogo je pel George Shirley, katerega bleščeči tenor je pevsko in igralsko ustrezal. Mezzosopranistka Shirley Verrett-Carter je bila nekoliko manj učinkovita v vlogi Jokaste. Igralec John Westbrook je z besedilom povezoval glasbene odlomke dela.

V Ravelovi »Španski uri« je dirigent Robert Craft prikazal vse najrahljše odtenke partiture, pet mladih pevcev pa je uspešno upodobilo svoje vloge. Režiser Bliss Herbert in scenograf James Waring, ki sta sodelovala tudi v »Oedipusu«, zaslužita posebno pohvalo. Odlični kostimi Constance Mellen, vešča razsvetljava in odlični orkester (zbran v glavnem iz orkestra National Symphony) pojasnjujejo, zakaj je težko dobiti vstopnice za predstave, ki jih uprizarja Washington Opera Society.

New York:

Ko je New England Opera Theater gostoval v Queens College's Charles Colden Centru s »Seviljskim brivcem«, je doživel radosten sprejem. Četudi je to gledališče na svoji turneji prepoštovalo skoraj vse zapadne države Amerike, so bili pevci sveži in spontani. Dirigiral je Boris Goldovsky in že od prvih taktov uverture je bilo očitno, da je glasbeno vodstvo predstave v večjih rokah. Pevci, vibrani v svoje vloge, so to potrudili. Sherrill Milnes je bil dinamičen Figaro s širokim, donečim glasom. Jeannette Scovotti je s svojim glasom prikrila preveč nežen lik Rozine. Eugene Green (Bartolo) je pel in igral v pristnem »buffo« slogu. Basilio — Justino Diaz je s svojo komičnostjo napolnjeval vso predstavo. Vsa čast pa gre Jamesu Wainneru, ki je zamotano pevsko vlogo Almavive pel s čudovito gotovostjo.

Na splošno željo je Zara Doloukhanova, sovjetska mezzosopranistka, ponovno gostovala v Carnegie Hallu. Ponovitev je bila 28. februarja. To je bil zadnji pevkin nastop na pettedenski turneji po Ameriki v okviru dogovora za kulturno izmenjavo.

Actor's Opera namerava 28. in 29. aprila uprizoriti Haydnovega »Apotekarja«. Omenjena operna skupina je lani to delo predstavila ameriškim poslušalcem v originalni verziji v treh dejanjih.

Podjetje za promet z odpadki

LJUBLJANA — PARMOVA 33

s svojimi odkupnimi postajami
v vseh večjih krajih Slovenije
odkupi vse vrste odpadkov po
najvišjih dnevnih cenah

TRGOVSKO PODJETJE

usnje

LJUBLJANA
GRADIŠČE 10

vam nudi v svojih
poslovalnicah v

LJUBLJANI
CELJU
RIJEKI
PULI
LOGATCU

vsakovrstno obutev za vsako
priliko

AVTO-SERVIS

JESENICE na Gorenjskem

Telefon 314

izvršuje avtobusne
in tovorne prevoze
ter avtomehanične
usluge

SERVIS »TOMOS« IN »TAM«

Kemična tovarna Podnart

PROIZVAJA NAJMODERNEJŠE
PREPARATE NA PODROČJU
GALVANOTEHNIKE

Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij

Ljubljana, Dimičeva 12

Telefon 32-677

Kemična tovarna Moste Ljubljana

Ob železnici 14

Telefon: h. c. 30-351,
komerc. odd. 30-732,
direktor 33-112,
poštni predal 589/XI.

Proizvaja po svetov-
no znani kvaliteti, v
tuzemstvu pa prodaja
po najnižjih cenah:

Aluminijev oksid —
glinica Al_2O_3

Aluminijev hidrat
 $\text{Al}(\text{OH})_3$

Aluminijev sulfat
 $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3 \times \text{H}_2\text{O}$

Kalijev-aluminijev
sulfat $\text{K}_2\text{SO}_4 \times$
 $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3 \cdot 24 \text{H}_2\text{O}$

Živosrebrov oksid
 HgO

Kalomel Hg_2Cl_2

Zahtevajte ponudbe in vzorce in prepričali se boste!

TOVARNA ELEKTRIČNIH APARATOV
LJUBLJANA, Rimska c. 17

IZDELUJE: releje za zaščito, daljinska stikala zračna do 100 A in oljna do 15 A s termično zaščito, zaščito proti požaru, programska stikala vseh vrst, aparate s področja industrijske elektronike, merilne in specialne transformatorje, signalne naprave za elektrogospodarstvo in industrijo.

»COSMOS« INOZEMSKA ZASTOPSTVA

Ljubljana, Celovška c. 34 tel. 33-351

KONSIGNACIJSKA SKLADIŠČA — SERVIS

ZA ZIMO IN ŠPORT
HOLA - HOP,
ZA VSAKO PRILOŽNOST
PA NOGAVICE, IZDELEK
TOVARNE NOGAVIC

LJUBLJANA

**TITAN
KAMNIK**

TEHTNICE trgovske-avtomatske balančne in gospodinjske - Uteži za tehtnice

KUHINJSKE POTREBŠČINE mlini za orehe - mlini za mak - mlini za kavo - mesorezke itd.

KLJUČAVNICE stavbene in za pohištvo v različnih izvedbah - Okovje za pohištvo.

SPOJNI DELI za vodovodne instalacije (Fitingi).

RAZNI TEMPER ODLITKI kot Ewart verige - odlitki za armature daljnovodov itd.

BREZALKOHOLNA

cockta cockta

OSVEŽUJE

ZAHTEVAJTE JO V RESTAVRACIJAH, KAVARNAH,
GOSTILNAH, V VLAKIH IN NA STADIONIH!

cockta cockta

OSVEŽUJE, KER VSEBUJE SIPEK, KAVO, SLAD-
KOR, KAKAO IN DRUGE ZDRAVE SESTAVINE

Slovenija vino

**YUGOCOCKTA – Ljubljana, Frankopanska 11
prodajni servis**

Tel. 333-22

SAMOZAVESTNO IN UDOBNO
SE POCUTIS SAMO V ELEGANTNIH
CEVLJIH KVALITETNO VODILNE
TOVARNE OBUTVE

Peko

V IZLOŽBAH POSLOVALNIC PEKO
TE BO PRESENETILA BOGATA
IZBIRA ZADNJIH MODNIH
NOVOSTI

**TURISTIČNO
IN AVTOBUSNO
PODJETJE**

KOMPAS

LJUBLJANA — TITOVA CESTA 12

O R G A N I Z I R A

od maja do septembra stalne avtobusne izlete po JUGO-SLAVIJI, združene z nekajdnevnim bivanjem v DUBROVNIKU! • Po naročilu delovnih kolektivov, organizacij in sindikalnih podružnic organiziramo krajše ali daljše izlete po domovini in v inozemstvo • Zahtevajte brezobvezno ponudbe v najbližji poslovalnici KOMPASA, kjer so na razpolago tudi programi izletov, ki jih prirejamo

KOMPAS se priporoča

Tobačna tovarna-Ljubljana

IZDELUJE

cigarete za Vaš okus, znanstveno analizirane,
izdelane iz najboljših vrst tobaka, okusno
pakirane

SEMENARNA LJUBLJANA Gospodsvetska cesta 5

Prodajamo na debelo in drobno vse vrste in sorte kakovostnih semen
krmnih, vrtnih in cvetličnih rastlin.

Cenjenim odjemalcem nudimo bogat izbor zelenjadnih in cvetličnih
semen v originalnih zaprtih vrečicah.

Zagotavljamo odjemalcem, da bodo v naših poslovalnicah

v LJUBLJANI, Gospodsvetska 5, Vodnikov trg 4

v MARIBORU, Dvoržakova 4

v ZAGREBU, Kraševa 2,

v BEOGRADU Prizrenska 5

solidno postreženi po konkurenčnih cenah.

NOVI DKW-JUNIOR

741 ccm, 34 KS, tricilindrski dvotaktni motor, vse
brzine sinhronizirane, hidravlične zavore, poraba
goriva 7,3 l/100, mešanica 1:40, servisni pregledi
na vsakih 7500 km.

V prostorni karoseriji so 4 udobni sedeži, obsežni
prtljažni prostor. Naprava za gretje in hlajenje
omogoča v vsakem letnem času prijetno vožnjo.

Vozilo je zelo ekonomično ter nudi izredno
sigurnost pri vožnji.

Servisna služba in nadomestni deli zagotovljeni.

Vsa pojasnila

»Autocommerce« Ljubljana,

Trdinova ulica 4

»ISKRA«

ind. za elektromehani-
ko, telekomunikacije,
elektroniko, avtomatiko

PRODAJNO-SERVISNA
ORGANIZACIJA
ZASTOPA **ISKRO**
NA JUGOSLOVAN-
SKEM TRŽIŠČU

CENTRALA:

LJUBLJANA, LINHARTOVA 35

FILIALE:

LJUBLJANA, ZAGREB, BEOGRAD, SKOPJE, TITO-
GRAD, SARAJEVO, SPLIT, RIJEKA

SPREJEMAMO NAROČILA, SKLEPAMO POGODBE, DO-
BAVLJAMO, MONTIRAMO, VZDRŽUJEMO

Gorenjska predilnica

SKOFJA LOKA

Telefon št. 231, 232 Skofja Loka
Brzjav: Skofja Loka
Tek. rač. NB Kranj
607-11/1-374

IZDELUJEMO

mikano bombažno, stanično, melange, 100% bar-
vano stanično in šantung prejo v Nm 16-50/1 in
to osnovno, medio, trico, votkovo in flanel vitje.
Vigogne prejo od Nm 6-12, kakor tudi sukanu
prejo na Wc formatu, x motkah in predenih

VSI NAŠI IZDELKI SO PRIZNANE KAKOVOSTI!

Kolinska

tovarna hranil v LJUBLJANI

proizvaja:

- »PROJO«, odličen kavni nadomestek
- »REGINO«, pecilni prašek in vanilin sladkor
- »METKO«, kakaove rezine in marmornati kolač
- »KA-BI«, posebno kakaovo mešanico
- »BEBI«, pšenični zdrob
- »KROKO«, specialno mešanico za krompirjevo testo
- »REX«, posebno začimbo
- »MIX«, snežni kolač

Naš cilj:

Zdrava, krepilna in cenena hranila potrošniku!

**Tovarna za
elektroniko
in avtomatizacijo**

LJUBLJANA — PRŽAN

Toplo priporočamo bogato
izbiro radijskih sprejemnikov, zlasti

**VESNA 61
VESNA UKV
SOČA UKV**

Televizijski sprejemniki:

TV PANORAMA

Prikupna oblika naših sprejemnikov v klasični ali moderni izvedbi ter njihovo priznano kvalitetno podajanje radijskih oddaj ustrezajo najzahtevnejšim okusom naših radijskih poslušalcev.

ISKRA

Prej TELEKOMUNIKACIJE

ŠODOBNO SREDSTVO
ZA
NEGO LAS

POLEŽE MEHKE
STRŠEČE LASE
OMEHČA TRŠASTE

proizvaja:

raznovrstno pločevinasto embalažo za prehransko, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine —
artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, igrače, razpršilce itd. —
dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, zgoščevalke, avtoogledala, žaromete, zvonce in zgoščevalke za bicikle —
elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje —
litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice

TUBA**TOVARNA KOVINSKIH IN PLASTIČNIH
IZDELKOV****LJUBLJANA, KAMNIŠKA 20**

proizvaja izdelke iz plastičnih mas za farmacevtsko, kemično, avtomobilsko, elektro in radio-tehnično industrijo, kakor tudi predmete za široko potrošnjo, tehnične izdelke in embalažo iz aluminija, svinčeno ter pokositreno embalažo.

TOVARNA USNJA - KAMNIK**SPECIALIZIRANA TOVARNA
ZA IZDELAVO
SVINJSKEGA USNJA**

IZDELUJE SVINJSKO GALANTERIJSKO
USNJE V SVETOVNO ZNANI KVALITE-
TI, TAPETNIŠKO USNJE, VSE VRSTE
SVINJSKE PODLOGE IN CEPLJENCE.

NOVITETE:

RELAX IN SVINJSKI
BOKS V RAZNIH
BARVAH
ZA OBUTEV

TIO - TOVARNA INDUSTRIJSKE OPREME - LESCE-BLED

PROIZVAJA

na področju regulacijske tehnike:

Hidravlične regulatorje z brizgalno cevko (po Askania sistemu) za številne regulacijske funkcije (regulacijo: pritiska, pretoka, razmerja, nivoja, temperature itd. za vse panoge industrije). S tem v zvezi proizvaja kompletno pripadajočo opremo za hidravlično regulacijo: razni hidravlični servomotorji, daljinski krmilni in regulirni ventili, preklopni ventili, zaporni ventili, kratkostični ventili, ojačevalci, zobniške črpalke, razni instalacijski material, cevni priključki **Komandne kabine** po projektu komplet z instalirano hidravlično ali kombinirano pnevmatsko in električno regulacijo ter pripadajočimi merilnimi instrumenti.

Pnevmatske regulatorje (P) proporcionalne za regulacijo temperature in pritiska.

Termostate na dilatacijskem principu z električnim preklopnikom za bojlerje po sistemu firme SAUTER.

na področju merilne tehnike:

Merilnike pretoka za različne medije (razni plini, voda, para, nafta, olje, mazut, kisline, lugji itd.), ki delujejo na venturimetrijskem principu. — a) Obročne tehtnice za nizki tlak, kazalne in registrirne s števcem. — b) Hg manometre s plovkom za visoki tlak, kazalne in registrirne s števcem. — S tem v zvezi vso pripadajočo instalacijsko opremo: merilne zaslonke, kondenzne lončke, visokotlačne ventile, bločne kombinirane ventile, cevne priključke itd.

Membranske manometre za nizke pritiske plinskih medijev.

Kapilarne termometre (kontaktne daljinske).

Bimetalne termometre za temperaturno področje od 0—400 stopinj C.

PROJEKTIRA

Izvaja kompletna projektantska dela, ki so v zvezi z lastnim proizvodnim programom, navedenim pod regulacijsko in merilno tehniko, kakor tudi temu potrebno pripadajočo opremo domačih in tujih proizvajalcev.

MONTIRA

Izvaja montažo po projektih za vse lastne proizvode ter temu pripadajočo lastno ter domačo in tujo opremo.

**SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE**

SAVA

JESENICE, tel. 317

**gradi vse vrste gradenj
Priporoča se
investitorjem!**

Novoteks
NOVO MESTO

**DRŽAVNA
ZALOŽBA
SLOVENIJE**

IZDAJA
ZA LJUBITELJE
LEPE
KNJIGE
POSEBNO
BIBLIOFILSKO
ZBIRKO

Večni sopotniki

V zbirki izhajajo dela, ki predstavljajo v zakladnici svetovnega slovstva in domače književnosti resnične bisere človeškega duha in izpovedne enkratnosti. Gre za izbor tih, zvestih sopotnikov, ki skozi rodove spremljajo in plemenitijo človeka v urah duševne zbranosti. Knjige so tiskane na odličnem papirju in opremljene z ilustracijami najvidnejših slovenskih likovnih umetnikov. Na kratko: bibliofilska zbirka za vse, ki jim pomeni knjiga dragocenega prijatelja in zaupljivega spremljevalca.

V ZBIRKI

Večni sopotniki

SO IZŠLA DOSLEJ
NASLEDNJA DELA:

- Ivan Goran Kovačić: JAMA
- Mihail Jurjevič Lermontov: DEMON
- Oscar Wilde: BALADA O KAZNILNICI V READINGU
- France Prešeren: KRST PRI SAVICI
- Rainer Maria Rilke: SPEV O LJUBEZNI IN SMRTI
- Oton Zupančič: DUMA
- Mihail Jurjevič Lermontov: MCIRI
- S. T. Coleridge: PESEM STAREGA MORNARJA

V KRATKEM IZIDEJO SE:

- Byron: PARIZINA
- Simon Jenko: OBRAZI

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE,
LJUBLJANA, MESTNI TRG 26

TRGOVSKO PODJETJE

»KOVINA« — LJUBLJANA

nudi vsakovrstno železnino, tehnično in kovinsko blago, stavbno in pohištveno okovje, orodje za obrt, industrijo in poljedelstvo, štedilnike, peči, kuhinjsko posodo, gospodinjske potreščine, sanitarni, inštalacijski in gradbeni material

v svojih specializiranih trgovinah:

»KLADIVAR«, Ljubljana, Zaloška 21

»IDEAL«, Ljubljana, Wolfova 8

»PRIKOSI«, Ljubljana, Miklošičeva 15

»VERIGA«, Ljubljana, Celovška 59

»OKOVJE«, Sentvid nad Ljubljano 91

Črevarna

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA

POLJANSKA CESTA 95

Telefon 30-003

Tekoči račun 600-16-1-20

Industrija naravnih in
umetnih črev

Parna topilnica loja

Priporoča svoje kvalitetne
proizvode!

**LESNO
IDUSTRIJSKO PODJETJE
BLED**

IZDELKI:

ŽAGANI LES SMREKE — JELKE ~ RESONANČNI —
AVIONSKI LES ~ VEZANE PLOŠČE ZA GRADBENI-
STVO ~ VEZANI LES ~ LADIJSKI POD ~ OPAZI
VSEH VRST ~ STROPNE IN STENSKÉ OBLOGE ~
LAMELIRANA GLADKA VRATA ~ STREŠNE KON-
STRUKCIJE ~ PANEL PLOŠČE ~ SREDICE ~ LESNA
VOLNA ~ LESNE VRVI ~ LESNA MOKA ~ LESNA
EMBALAŽA VSEH VRST ~ ČEBELNI PANJI

POSLUŽITE SE ODLIČNIH PROIZVODOV PODJETJA

ŠUMI

tovarne bonbonov,
čokolade
in peciva
v Ljubljani

Nad kvaliteto naših proizvodov
ne boste nikdar razočarani!

„ELEKTRONABAVA“

Podjetje za uvoz elektroopreme in elektromateriala,
nakup in prodaja proizvodov elektroindustrije FLRJ

Ljubljana, Resljeva 18-II

Telefon: 31-058, 31-059, telegram: Elektronabava Ljubljana
Skladišče: Črnuče tel. 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

tiskarna

toneta tomšiča

LJUBLJANA

GREGORČICEVA 25 a

Telefoni: 20-552
22-990
22-940

TRGOVSKO PODJETJE ZA IZVOZ IN UVOZ

TEHNO-IMPEX

Telefon: 23-915
Teleprinter: 03-190
Ban. račun: 600-11-1-674

Ljubljana,
Beethovnova 21/I

**POSLOVNO
ZDRUŽENJE
PREVOZNIŠKIH
PODJETIJ
LJUBLJANA,
TITOVA CESTA
ŠT. 48 (NA GR)**

Telefoni: direktor 33-676
splošni sektor (pravna služba) 33-797
komercialni sektor 33-797
prometno-tehnični sektor 33-797
gospodarsko-računski sektor 33-648
nabavna služba 33-648

**PREKO SVOJE MREŽE POSLOVALNIC OSKRBUJE TOVORE
ZA PREVOZ S TOVORNIMI AVTOMOBILI PO VSEM TERITORIJU
FLR JUGOSLAVIJE**

Izstavlja prevozne in obračunske listine za izvršene prevoze. Vrší
brezplačno kontrolo vseh prevoznih in ostalih tovornih listin.

Podjetja – člani poslovnega združenja SLOVENIJA TRANSPORT
PREVOZNIŠTVO, Celje
SLAVNIK, Koper
PREVOZI, Ljubljana
AVTOPREVOZ, Maribor
MEHANICNA DELAVNICA
in AVTOPREVOZ, Medvode
TRANSAVTO, Postojna
AVTOSPED, Rakek
AVTOPREVOZ, Zagorje ob Savi
AVTOUSLUGE, Celje
AVTOPREVOZ, Dravograd
AVTOPROMET, Idrija
AVTOPREVOZ, Ivančna Gorica
AVTOPROMET, Kranj
AVTOSERVIS, Jesenice na Gor.
TRANSPORT, Maribor
AGROTRANSPORT, Ptuj
TRANSTURIST, Skofja Loka
AVTOPREVOZ, Tolmin
TRANSPORT, Videm-Krško
GLOBUS-ŠPEDICIJA, Ljubljana
LJUBLJANA TRANSPORT,
LJUBLJANA
G A P, Maribor
AVTOPREVOZ, Podvelka
INTEREVROPA, Koper
TRANSPORT, Cerkno
AVTOPREVOZ, Slovenj Gradec
AVTOPROMET, Ljubljana

Vsi, ki žele koristiti usluge poslovnega združenja, naj se neposredno
obračajo na poslovalnice v krajih:

CELJE, Kidričeva 19, tel. 20-80 in 31-56
MARIBOR, Tržaška 54, tel. 27-49 in 24-16
KRANJ, Skofjeloška 1, tel. 941 – 25-84 in 29-84
LJUBLJANA, Šmartinska c. 26, tel. 32-943 in 30-548
KOPER, Ulica JLA 6, tel. 239
JESENICE, Kidričeva 36, tel. 956 – 298
RAVNE NA KOROŠKEM, tel. 1 – int. 481
NIŠ, Ulica 12. februar 33, tel. 37-22
ZRENJANIN, Moša Pijade 32, tel. 13-99

V kratkem bodo pričele s poslovanjem še poslovalnice v Beogradu,
Rijeki, Zagrebu, Osijeku, Smederevu in Novem Sadu, ki bodo z dose-
danjo mrežo in s svojim kadrom zagotovile strokovne in solidne
usluge.

Delo 11. 6. 62

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani.
Predstavniki: Smiljan Samec, Urednik: Mitja Sarabon. — Tisk časopisnega
podjetja »Delo«. — Vs: v Ljubljani.